

DOI: 10.32347/2076-815x.2023.84.64-131

УДК 711.2:711.4.01

Дюжев С.А.,
sdyuzhev@gmail.com, ORCID:0000-0003-0218-1231,
Інститут архітектурного менеджменту, м. Київ

**ГЕНЕРАЛЬНЕ СТРАТЕГІЧНЕ МІСТОБУДІВНЕ ПЛАНУВАННЯ
ТА ПРОБЛЕМИ ПЛАНУВАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗСЕЛЕННЯМ
(частина друга: проблеми, перешкоди щодо їх розв'язання, актуальні
завдання та технологічні вимоги до змісту містобудівної документації)**

У другій частині цієї статті, на основі інформації Департаменту архітектури і містобудування КМДА стосовно розгляду наших зауважень та пропозицій до рішень так званого проєкту Генерального плану м. Києва до 2025 (2040) року, було визначено не тільки широке коло і масштаб містобудівних проблем стратегічного генерального планування (див. також першу частину статті), а й традиційні світоглядні та методологічні перешкоди на шляху до їх адекватного розв'язання. Серед них: відсутність розуміння та розрізнення фізичної агломерації (метрополісу) як реального, давно існуючого ландшафтного ареалу розселення, і завдань та методів територіального управління таким цілісним містобудівним об'єктом, до того ж із збереженням штучно визначеного адміністративно-територіального розмежування Києва та Київської області, тоді як давно назріла потреба (у т.ч. на підставі вимог ЦЗ) у розробці єдиного містобудівного документу стратегічного генерального планування усєї агломерації (метрополісу); нерозуміння ролі і значення різного роду "концепцій" та "стратегій", які є, у ліпшому випадку, попередніми аналітико-оцінювальними ("робочими") розробками, що не можуть підмінити зміст стратегічних містобудівних рішень Генерального плану, який розробляється та коригується встановленим порядком; оперування виключно лінійними розрахунками демографічних прогнозів ("наукове ворожіння") без встановлення можливих діапазонів соціально-демографічної і функціонально-просторової ємності сформованих, тих що формуються чи трансформуються цілісних фрагментів міського середовища; ігнорування стратегічних напрямів високотехнологічної реіндустріалізації країни та міст, ефективного використання, збереження та модернізації широкого спектру виробничих територій; здійснення житлової забудови виключно з метою одержання швидкого комерційного зиску з ігноруванням ресурсно-ландшафтною основи, культурно-історичної та природної спадщини міста, а також – декларованих цілей "сталого розвитку", створення "комфортного середовища" і досягнення "європейських стандартів" мешкання; перетворення розробки "Стратегічної

екологічної оцінки" і "Історико-архітектурного", "Історико-містобудівного" опорних планів у пусту формальність, що "підшиваються" до (після) вже прийнятих (почасти корупційних) проєктних рішень, як обтяжливе "навантаження" – без будь-якого впливу на якість, обґрунтованість та доцільність таких рішень; масова розробка детальних планів територій з грубим порушенням містобудівних рішень чинного Генерального плану міста і правових норм містобудівного, земельного і природоохоронного законодавства, положень більшості ДБН; одночасно парадоксальна невідповідність (та змістовне погіршення у останні роки) низки правових норм містобудівного і земельного законодавства, положень (особливо – тезаурусу) ДБН "Планування і забудова територій" (версія 2019р.) завданням подолання кризи містобудування і сучасним теоретико-методологічним вимогам щодо реорганізації (відновлення) культурно-цивілізаційних (технологічних) засад та нормативної бази існування та трансформації сфери архітектурно-містобудівної діяльності та її базової складової – комплексу стратегічних розробок щодо містобудівного планування, проєктування та регулювання дійсності розселення.

На основі розглянутого наукового та практичного досвіду вирішення відзначеного корпусу містобудівних проблем, встановлено підходи та напрями удосконалення арсеналу методів дослідження динаміки, причин і засобів переборювання кризових станів містобудівних феноменів розселення, відновлення професійної культури планувального управління. За результатами проведеного двоетапного тематичного дослідження запропоновано блок містобудівних розробок (які не можуть підмінювати одна одну чи редукувати до одної) щодо комплексу рішень безперервного планувального управління, моніторингу та відповідного скоординованого землекористування, а також – блок періодичного супроводу прийняття містобудівних рішень та організаційно-управлінських моделей впровадження (реалізації) генеральних рішень стратегічного планувального управління.

Ключові слова: генеральне стратегічне планування; містобудівне планування, проєктування, регулювання; світоглядні та методологічні перешкоди; технологічний базис планувального управління; блок містобудівних розробок рішень безперервного планувального управління; блок періодичного прийняття генеральних містобудівних рішень та оргуправлінських моделей щодо їхнього впровадження.

У продовження розгляду тематичної проблематики, поданої у першій частині дослідження [1] проаналізуємо, перш за все, наш додатковий коментар

до інформації КО "Інститут генерального плану м. Києва" щодо опрацювання зауважень і пропозицій (фактично відповіді авторів проєкту, що надалі подані в цитатах) до оприлюдненого проєкту Генерального плану міста Києва (вх. Департаменту містобудування та архітектури від 28.04.2020 № 055/Д-243), яка викладена за підписом начальника Управління генерального плану міста від 17.06.2020 № 312-775.

Об'єм, повнота та стиль і характер опрацювання, спосіб аргументування відповідей на зауваження і пропозиції не є задовільними, потребують додаткового коментування (відповідно до пунктів інформаційної порівняльної таблиці, що далі цитуються); а також ці відповіді демонструють глибину проблем та багатогранність перешкод, притаманних "сучасному містобудівному мисленню", що й потребує нижче розгорнутого додаткового розгляду (у форматі "заочної дискусії") змісту окремих пунктів нашого дискурсу. Отже звертаємося до поунктного розгляду змісту порівняльної таблиці.

п. 1. Цитата: *"Генеральний план міста Києва до 2020 року не враховує сучасні актуальні дані державної статистики за основними показниками. Чисельність населення в межах міста фактично більша ніж на 400 тисяч осіб перевищує прогнози Генплану на 2020 рік. Це ж стосується кількості автомобілів, споживання електро- та теплоресурсів та інших основних техніко-економічних показників генерального плану"*.

Спочатку про чисельність населення. Річ навіть не у тім, що перевищення населення від прогнозного (що видно із даних таблиці 1.2 "Основних положень" проєкту, що розглядається) не 400 тис. осіб, а 250 тис. осіб. Як показує досвід та історія розробок будь-яких генеральних планів міст такі розбіжності неминучі, як при встановленні директивних показників раніше, так й при інерційних розрахунках нині. Як тоді, 20 років тому, так й в наш час прогнози, за розробку яких брався Інститут демографічних та соціальних досліджень НАН України наперед будуть не точні, тим більше в умовах нерегульованих міграційних процесів і коливань у показниках соціально-економічного (фактично – кризового) стану України й окремих регіонів. З цим пов'язаний гіпертрофоване зростання рівня автомобілізації населення на тлі деградації, що посилюється, інженерно-транспортної інфраструктури міста ("немає грошей").

Зрозуміло, що й прогнози даного проєкту не справдяться вже через 10 років, а то й раніше, тим більш, що немає саме об'єктивних статистичних даних в умовах відсутності повноцінного перепису населення. Не випадково, що у п. 4.7 ДБН Б.1.1-15:2012 ("Склад та зміст генерального плану населеного пункту") говориться: "... Розрахункові показники генерального плану, що базуються на

демографічному, соціально-економічному прогнозах, є орієнтовними". Тому стратегічні планувальні рішення (в аспекті демографічних показників) мають базуватися на характеристиках соціально-демографічної і функціонально-просторової ємності сформованих, тих, що формуються чи трансформуються, цілісних планувальних фрагментах міського середовища Київського ареалу розселення. І це завдання не Інституту демографії, а містобудівної науки й практики.

Цитата: *"Крім того, згідно з чинним законодавством приєднання 60 тис. га прилеглих територій з населеними пунктами можливо тільки на підставі референдумів. В даний час прилеглі до Києва територіальні громади створили асоціацію "Київська агломерація", яка розвивається на "засадах" добровільності та співробітництва".*

Автори проєкту вкотре плутають реальну фізичну Київську агломерацію (метрополію), що існує й розвивається вже більше 80-ти років та питання організації ефективного управління даним цілісним феноменом розселення, завдання розроблення містобудівної (стратегічної) документації щодо розвитку такої метрополії та питання реалізації планувальних стратегічних рішень ("приєднання" чи ні, "асоціація добровільна" чи взаємонеобхідна). Без стратегічно (на засадах сучасної містобудівної теорії) обґрунтованої і прозорої планувальної перспективи (узгодженого містобудівного документа для метрополії) ніякої "добровільної" (наосліп) асоціації не буде. Автори ж не розглядали навіть можливості розробки приміської зони Києва, знову зберігаючи роз'єднувальну "стіну" між містом та областю (вочевидь за побажаннями чиновників, що дбають тільки про свої інтереси). Хоча в завданні на розробку "нового генплану до 2025" йдеться і про приміську зону. Чи завдання в черговий раз переписане(?)

Як авторитетно стверджує Є.Н. Перцик, формування високо концентрованих згустків взаємозв'язаного розселення відображає [об'єктивний] процес зростання і концентрації виробничих сил, посилення контрастності розселення, зосередження багатьох видів діяльності у найбільш ефективних для їхнього розвитку ареалах. Автономне місто не відповідає масштабам та інтенсивності цього процесу, що потребує більш широкої територіальної бази. Межі агломерації рухливі у часі завдяки зміні найважливішого параметру агломерації – дальності щоденних пересувань від місць проживання до місць прикладання праці. Тому не місто, а міська агломерація має стати на даному етапі розвитку розселення головною ланкою мережі [ареалів] розселення країни, головною одиницею статистичного обліку, планування, проєктування та управління [2, с.36,37]. І як красномовно писав М.М. Моїсєєв виникнення мегалополісів [груп агломерацій] – природне явище,

результат самоорганізації суспільства, подібно (так як) муравлища, що виникають силою самоорганізації живого світу. Ріст мегалополісів визначається об'єктивними законами – необхідністю безперервного науково-технічного прогресу і прагненням до мінімізації витрат праці, зв'язку, переміщення людей, концентрації інтелектуальних зусиль. Мегалополіси будуть зростати, але фундаментальне значення має обмеження їх антиекологічних властивостей, визначення рис, меж, які переступати не можна (цит. по [3, с.32]). Не випадково Г. Леман ще у 1955 р. пропонував усю планувальну роботу позначати терміном "планування розселення", що ні під яким оглядом не обмежується значенням "селище" чи подібних часткових форм, коли під терміном "розселення" (за Б.І. Розмарином) розуміється усяке групування місць людського життя. Планування розселення мало обмежується будь-якими порогами – це вже питання техніки виконання плану, його деталізації та масштабу [4, с.30,31]. Тому актуальним є висновок (який відображає аналіз досвіду управління у високо урбанізованих країнах) стосовно того, що сучасне місто страждає від децентралізації влади, йому бракує політичних структур, які були б спроможними використовуватися для вирішення проблем усього метрополісу як єдиного цілого, бо проблеми міста – це проблеми усього суспільства, місто стає своєрідним стоком, де концентруються проблеми, що не можуть бути вирішені в його межах. Розосереджуване право діяти має бути замінено централізованою здібністю діяти [адекватно] (за Е.С. Бенфілдом і Дж.К. Вилсоном) [5, с.138,139]. До подібного висновку приходять у своєму огляді В. Костін ("Дзеркало тижня" № 9 від 28 лютого 1999 р., с.15), який пише: нинішнє місто, що було колись накопичувачем благ цивілізації, розцінюють за кордоном як джерело небезпечного забруднення, труднощів, пов'язаних із "даровою" втратою часу, сегрегацією та стресом. Спресувальна щільність міського населення супроводжується руйнуванням самої містоутворюючої будови – традиційні функції, зібрані раніше у компактний "кулак", розкидаються по зонах, мережі швидкісного транспорту розривають місто на частини, історичні квартали "розмиваються" внаслідок спекулятивних маніпуляцій з нерухомістю або у зв'язку з деградацією перенаселених районів. Право власності, основа містобудівного свавілля, стає могильником демократизації [глибинно обгрунтованої реконструкції].

Існує досвід вирішення подібних проблем – наприклад політика "нових міст" у Франції, що передбачає розвиток передмість агломерацій зі створенням їхніх об'єднань та "надкомунального" управлінського органу – "синдикату агломерації" для переулаштування території, який користується особливим юридичним і фінансовим статусом, коли держава стимулює потрібну

спрямованість регіонального розвитку секторів (зон) агломерацій [6, с.346,348]. Містобудівна політика Канади має відносно широкі можливості адміністративного регулювання у питаннях розміщення житлового фонду, регулювання міграційних процесів, розвитку транспорту. Законодавчою основою подібної свободи дій державних служб стало земельне законодавство, яке заборонило приватну власність на землю в межах міських територій й орієнтоване на орендні форми землеволодіння. Тому в Канаді значно розширені можливості міських муніципалітетів здійснювати у країні більш ефективні планувальні перетворення забудови міст і прилеглих територій [7, с.5]. Тут ми відстаємо майже на півстоліття. У Франції, наприклад, для урахування міської динаміки Національний інститут статистичних та економічних досліджень (INSEE) використовує поняття "міський ареал", яке ґрунтується на міграційних пересуваннях житло-робота чи на "човниковій міграції", що також визначається термінами: періурбанізація, субурбанізація, рурбанізація, ексурбанізація – феномен розповсюдження проживання і діяльності у прикордонних зонах міста, територій, що тяжіють до урбанізованого центру, й що визначається часткою активного населення, яке працює у центрі. INSEE встановив поріг залежності 40% [8, с.40].

п. 2. Цитата: *"Київською міською радою було ухвалено рішення від 18.09.2008 №262/ 262 "Про розробку нового Генерального плану розвитку міста Києва та його приміської зони до 2025 року". Це рішення було ухвалено Київською радою на виконання Указу Президента України від 25 лютого 2008 року №157/2008, яким Кабінетові Міністрів України, Київській міській державній адміністрації було доручено взяти в установленому порядку невідкладних заходів щодо перегляду Генерального плану міста Києва та проєкту планування його приміської зони на період до 2020 року з метою визначення територій, що мають особливу історико-культурну цінність, історичних ареалів міста та встановлення режиму використання цих територій. При цьому Київська міська рада доручила... вирішити відповідні питання щодо забезпечення розроблення нового Генерального плану міста ..."*

Дивує, як легко (вочевидь за звичкою, приймати протиправні рішення на угоду лише чийсь інтересам) перекручено зміст Указу Президента і про "установлений порядок", і про "невідкладні заходи", й головне, про "мету перегляду". Вже тоді було ясно: "новий генеральний план" мав би стати псевдо-законним "прикриттям" масштабного земельного дерибану, який почався (і апогей якого припадає на 2007р). Й до цього часу владні чиновники посилаються на Указ Президента, взагалі приховуючи його справжній смисл.

А схвалення Київською міською радою Концепції стратегічного розвитку міста Києва як першої стадії розробки Генерального плану міста Києва та його

приміської зони до 2025 (певний проміжний продукт стосовно намірів влади) не додає законності цій витівці щодо "нового генерального плану". Визнаючи, що Законом України "Про регулювання містобудівної діяльності" встановлено безстроковий статус генеральних планів, випускають положення закону, що цей статус мають і чинні (затверджені) генеральні плани. Тому відповідно до даного закону (так само як і відповідно до попереднього законодавства) необхідні (доказово обґрунтовані) зміни до чинного Генерального плану м. Києва мають чи повинні вноситися на основі моніторингу реалізації (та порушень) його планувальних рішень, у т.ч. з коригуванням техніко-економічних показників (бажано із залученням результатів наукових досліджень і рекомендації незалежних експертів).

п. 3. Цитата: *"Згідно з державними нормами, чинними в період з 1997 року до 2012 року "Концепція" була першою обов'язковою стадією генеральних планів найкрупніших та крупних міст"*.

Знову – справа не у самій розробці з назвою "Концепція", а у дотриманні нормативно-правових вимог до її змісту. До речі обов'язковість (як основа) для розробки генеральних планів міст торкалася саме Концепції соціально-економічного розвитку, а також стосовно внесення змін у чинні генеральні плани міст. "Стратегії" і "Концепції" для Києва навмисно ігнорують фундаментальні закономірності розвитку Києва та життєві інтереси його територіальної громади.

Цитата: *"Урахування інвестиційних намірів власників та користувачів земельних ділянок та об'єктів нерухомого майна передбачено законодавством України та державними будівельними нормами"*.

Отут якраз і є "розгадка", чий інтерес домінує у спробах підмінити чинний Генеральний план Києва яким-небудь "новим". Масштабний земельний дерибан і масова незаконна забудова Києва й є наслідком такого безпринципного "урахування інвестиційних намірів". Урахування таких намірів як і значно більшого кола факторів та цінностей існування й розвитку міста, поза сумнівом. Є необхідним, проте на базі відповідних методик аналізу, оцінки та прогнозування кількісних і якісних змін стану міського середовища. А про це автори навіть і не замислюються ("немає у завданні").

Цитата: *"Викликали супротив населення рішення Генплану-2020 щодо будівництва багатоповерхових житлових масивів за рахунок знесення міських садово-дачних районів. Внаслідок розміщення будівництва в існуючій міській межі потребували перегляду ряду рішень Генплану-2020 щодо трасування міських магістралей та інше"*.

Трохи історії. У свій час ділянки для садових товариств надавалися у тимчасове користування на 15-20 років без права капітальної забудови поки

виникнуть можливості для ефективнішого використання даних територій. У часи поспішної недалекоглядної приватизації садових ділянок (які мали й чиновники різних рангів) був запущений механізм хаотичної (у т.ч. капітальної) забудови та зміни функціонального призначення без будь-якого розвитку вулично-дорожньої та інженерної інфраструктури. Здійснюється й багатоповерхова житлова та громадська забудова. Й усі ці території трактуються як рекреаційні! Необхідне вирішення питання стихійної садибної необлаштованої забудови т.зв. садово-дачних територій – й це є якраз стратегічне питання, адже перенесення садових ділянок тільки з траси Подільського мостового переходу спричинило знищення майже 36 га лісових насаджень Биківнянського лісу! А незначні зміни "щодо трасування міських магістралей" очевидно обумовлені й пропозиціями щодо забудови якраз озелених, рекреаційних та природоохоронних територій (Протасів Яр, Покал, район вул. Заболотного, Биківні та інші).

п. 4. Цитата: *"Некоректно називати банальними рекомендаціями відомих європейських фахівців Штефана Хайніга, директора департаменту міського розвитку, Гуінки Чавдарової, експерта Ради Європи, експертів Світового банку Саме принципи Маніфесту нової урбаністики щодо компактності, сталої мобільності, поліфункціональності міських районів, енерго-та ресурсозбереження, ознаменували зміну парадигми у територіальному плануванні крупних міст Європи у XXI ст."*

Хочеться спитати авторів проекту: ви вперше почули про принципи компактності, мобільності, поліфункціональності, енергозбереження (та як, коли і де вони застосовуються) від "європейських фахівців" (тут справа не в конкретних персоналіях), а до того про щось подібне не знали, не читали про сучасний (більш розгорнутий) методичний планувальний арсенал містобудування? Виходить так, що варварське руйнування озелених, рекреаційних, природно-заповідних територій, історичних ареалів, об'єктів і територій культурно-історичної спадщини (що й демонструє "новий Генеральний план Києва") – це "європейський підхід до планування міста" та реалізація рекомендації "експертів мерії Лейпцига та Ради Європи і Світового банку"?

п. 5. Цитата: *"Наведено інформацію щодо численних відхилень від планувальних рішень Генплану-2020, які до 2010 року виконувалися згідно з чинним на той час законодавством шляхом розроблення та затвердження містобудівних обґрунтувань змін до генерального плану, які погоджувалися з ДП "Київгенплан" ВАТ "Київпроект" – розробником Генплану-2020, органами державного нагляду в установленому порядку. Рішення, що були відмінені у судовому порядку, у проекті нового генплану не відображається"*.

На жаль, майже усі масові брутальні порушення земельного, природоохоронного і містобудівного законодавства та будівельних норм у згаданий період "спиралися" на т.зв. "містобудівне обґрунтування", але навіть тоді первісні зміни безпосередньо можна було вносити до проектів окремих будівель і затверджених ДПТ. У більшості інших випадках такі "містобудівні обґрунтування" мають бути апробовані та реалізовані через внесення в установленому порядку відповідних змін у чинний генеральний план (про це було зафіксовано й у тексті самих "містобудівних обґрунтувань"). До речі, таку позицію містить і текст відповідних рішень Київради, де даються доручення щодо, фактично, розробки проектів внесення "обґрунтованих" змін до чинного Генерального плану Києва. Усе це не було виконано із зрозумілих причин – ніхто не бажав брати на себе відповідальність за неправові дії. Й тому навіть рішення Київради, що були відмінені у судовому порядку, "в проекті нового генплану не відображаються". Але що тоді "відображено" в районі вул. Заболотного, вул. М. Чалого та інших місцях?

п. 6. Цитата: *"Згідно з державними будівельними нормами для розрахунків генплану характеристики сучасного стану населення наводяться на основі офіційних даних державної статистики. Виконати демографічні розрахунки на "безстроковий період" неможливо, оскільки тривалість періоду є складовою відповідних математичних формул"*.

По-перше, усе було б гарно, коли б державна статистика була досконалою (за складом) і актуальною (за числовими показниками), чого немає й через відсутність матеріалів перепису населення, що визначає помилковість відомостей та оцінки сучасного стану населення. По друге, достовірність демографічних розрахунків на "безстроковий період", як і на 15-20 років, завжди вкрай низька й відповідні розрахунки (при такому підході) потребують регулярних коригувань без гарантії підвищення їхньої прийнятної точності. У п. 1 даного коментаря вже йшлося про більш адекватний та конструктивний соціально-містобудівний підхід щодо визначення цільових демографічних показників міської динаміки.

п. 7. Цитата: *"У проекті Генерального плану міста Києва... передбачено стратегічний напрямок розвитку Індустрії 4.0 (четвертої промислової революції): впровадження у різних секторах промисловості ІТ-технологій, роботизації, екофільних технологій, орієнтованих на інноваційно-конкурентні цілі. На деградованих територіях пропонується створення індустріальних парків, технопарків, науково-виробничих об'єднань, інноваційних виробництв"*.

Так, правильний світовий стратегічний напрямок розвитку Індустрії 4.0 (для України у її нинішньому стані це перспектива після 2050 років), але через етап розвитку (а по суті – відновлення, реіндустріалізації країни), без Індустрії

3.0 шляху до майбутнього процвітання, економічного та соціально-демографічного відродження немає. А що насправді є окрім намірів? Пропонується створення індустріального парку на Троєщині (до речі, недеградована територія) у промзоні, що передбачена чинним Генеральним планом міста Києва та "технопарку" у комплексі з масивом комерційної житлової забудови на лісистій території (раніше спеціального призначення) в межах Святошинського ЛПГ (Біличанський ліс). І як видно із табл.10.2 "Основних положень" в межах більшості промрайонів і промзон під маркою "реструктурування" передбачено (та вже здійснюється) масове типове житлове будівництво, що є неприйнятним у вже сформованих промрайонах, в т.ч. "Нивки" та "Відрадний" (адекватне місце для технопарків). Де ж будуть створюватися нові "науково-виробничі об'єднання" та "інноваційні виробництва"? (див. також Таблицю у складі наших зауважень і пропозицій у першій частині статті).

п. 8. Цитата: *"Експертна ресурсна оцінка території у проекті Генерального плану міста Києва виконана визнаними на європейському рівні вченими-урбаністами [докторами, професорами] Дьомінім М.М., Сингаївською О.І., Фільваровим Г.Й, Плешканівською А.М та інш."*

Отже, треба розуміти так, що безпрецедентний земельний дерибан та масштабне руйнування міського середовища Києва (що легалізують в проекті Генерального плану) обгрунтовано вище названими вченими-урбаністами? Де ж відповідні звіти про проведені наукові праці на цю тему? Де з ними можна ознайомитися? Очевидно, що їх не існує в природі.

Цитата: *"У проекті Генерального плану міста Києва за основу для розрахунків потреб у житлі покладено зазначені державні норми [ДБН В.2.2-15:2019 "Житлові будинки. Основні положення"] із обмеженням щільності населення у житлових мікрорайонах до санітарної норми 450 осіб/га"*.

І знову запитання: навіщо, яка користь від таких "нормативів" і абстрагованих розрахунків житлової забезпеченості в умовах відсутності реальної чисельності населення, оцінки реальних показників такої забезпеченості із урахуванням міграційного припливу населення (крім зареєстрованого) та його прогнозних величин, а також спекулятивних операцій т.зв. інвесторів (й не тільки киян) які часто-густо не бажають рахуватися ні з чийми інтересами, окрім власних. Будівельний конвеєр не може працювати весь час у режимі "розгону", змітаючи на своєму шляху усе, що "ще не забудовано". Й тут якраз "прислужливо" підправлені нормативи щільності населення (нетто) у житлових мікрорайонах, коли їхні окремі частини трактуються як "житлові групи", що можуть для останніх фактично подвоюватися до 950 осіб/га з

відповідними санітарно-екологічними наслідками для мешканців (див. ДБН Б.2.2-15:2019, Додаток В.1 та примітку 2).

п. 9. Цитата: *"У проекті Генерального плану міста Києва виконано розрахунки та наведено обсяги розвитку об'єктів соціальної сфери, рекреаційно-оздоровчого та фізкультурноспортивного призначення з урахуванням прогнозної розрахункової чисельності та демографічної структури населення відповідно до державних будівельних норм"*.

Про надійність та придатність "прогнозної розрахункової чисельності населення" вже говорилося вище. Ще гірше – такі розрахунки не мають територіальної прив'язки до реальних планувальних утворень та вузлів комунікаційних взаємодій (диференціація міського середовища практично не досліджується й не виявляються закономірності локалізації міських процесів та взаємодій). І зовсім погано із розрахунками забезпеченості та наявності реальних озелених територій загального користування, особливо у територіальному розрізі (про це див нижче).

п. 10. Цитата: *"У проекті Генерального плану міста Києва наводиться оцінка пасажиропотоків та потоків автомобільного транзиту з поселень, розташованих у приміській зоні за даними затверджених генеральних планів цих населених пунктів у останній редакції... Проаналізовано причини проблем, які виникли, як-то хронічне недофінансування та відсутність узгоджених дій органів виконавчої влади та місцевого самоврядування міста та області, тощо"*.

Збір вихідних не синхронізованих (по актуалізації генпланів поселень) даних стосовно пасажиропотоків і вихідних не структурованих даних окремих транспортних організацій не має сенсу без наступної розробки проекту приміської зони Києва чи (що більш ефективно) єдиного планувального рішення Київської метрополії на стратегічну перспективу. Без такої містобудівної документації неможливо визначити шляхи розв'язання нагромаджених проблем, у т. ч. відсутність (протягом багатьох останніх років) "узгоджених дій органів виконавчої влади".

Першою фундаментальною проблемою (а для розробників Схеми планування території Київської області – перешкодою і дійовим обмеженням) є застаріле трактування регіональної політики й відповідного розроблення містобудівної документації окремо для таких штучно визначених (передусім в адміністративно-територіальному сенсі) «регіонів» як Київ та Київська область. Вже давно зрозуміло, що існує, функціонує та розвивається єдиний регіон – Київський регіон розселення (Київ та область як Київська метрополія з агломераційним ядром). Це цілісний планувальний ландшафтний «організм», стосовно якого безглуздо розробляти будь які окремі стратегії, схеми

планування, програми й т. ін. до/без розробки єдиного стратегічного містобудівного документу для даного цілісного регіону розселення і розгортання усіх сфер життєдіяльності. Тому з подібної «єдиної регіональної стратегії розвитку Києва та Київської області» (про що справедливо згадують автори Схеми) треба починати одразу, а не на «другому етапі реалізації Схеми планування території Київської області» (коли нагромадження помилок стане непоправним) та «генерального плану столиці» (останній у редакції 2021р. є продуктом грубого порушення чинного законодавства й засобом легалізації масштабних земельних зловживань і протиправних рішень щодо незаконного будівництва у межах Києва до 2040 року – див. частину першу даної статті.

«Схрещування» двох несумісних, неповноцінних документів тільки додасть безладу у розвиток цього регіону, загострить численні проблеми його формування, функціонування й розвитку та підвищить ціну спроб їхнього адекватного вирішення. Тому наведений аналіз відповідності завдань проєкту Схеми планування території Київської області (далі - Проєкту) цілям державної екологічної політики, стратегії розвитку Київської області (які в основному лише переадресують одна одній «напрямки», цілі, завдання, наміри, побажання до реалізації – але як, коли й якому виконавцю – невідомо, так саме, як і у Києві) є декларативним. Водночас звертаємо увагу на неприпустимість використання змістовно спустошеного поняття «просторове планування» замість професійного поняття «містобудівне планування» - таку підміну понять намагаються здійснити представники земельно-будівельного лобі задля полегшення реалізації корупційних схем. Й це лихо занесене до нас, на жаль, з чиновницької Європи.

Якийсь концепт "просторове планування" з'явився у матеріалах Європейської конференції міністрів регіонального/просторового планування (СЕМАТ), хоча на 1 сесії (1970 р., Бонн, ФРГ) ще застосовується більш-менш зрозуміле поняття "регіональне планування". Потім застосовується неадекватно ототожене (змішане) "регіональне/просторове планування" (5–11 сесії 1980–1997 роки), на 12 сесії (2000 р., Ганновер, ФРГ) вже говориться про "просторове планування" (кастроване містобудівне планування), а на 13 сесії (2003 р., Словенія) – про так званий, вкрай мало осмислений "стійкий просторовий розвиток". Складається враження, що даний концепт є "забавкою" міністерських євровичиновників для демонстрації своєї соціальної потреби для суспільства. Дійсно, Рекомендація (84) 2 Комітету Міністрів Ради Європи держав-членів Європейської хартії регіонального/просторового планування стверджує: "Регіональне/просторове планування є географічним (!) виразом економічної, соціальної, культурної і екологічної політики суспільства. Воно є одночасно науковою дисципліною, адміністративним (!) методом і політикою...

що скеровані на збалансування регіонального розвитку і фізичну організацію простору (?) у відповідності до єдиної стратегії". Тобто мова фактично про певну політику (адміністрування) реалізації саме вже наявних (змістовних) планувальних стратегій (рішень генерального стратегічного містобудівного планування) й тому не може бути будь-яких спроб підміни сутнісних понять. Тим більш засадничі завдання регіонального/просторового планування взагалі суто загальні (навіть заявлені): гармонічний соціально-економічний розвиток регіонів, поліпшення якості життя, підвищення відповідальності у питаннях управління природними ресурсами і охорони навколишнього середовища, а також землекористування, досягнення яких є головною мірою політичним питанням. А так звана "Європейська перспектива просторового розвитку" (ESDP) за її статусом є "необов'язковим документом (legally non-binding document), є структурою політики для співробітництва між галузевими політиками". Що тут нового для вирішення стратегічних завдань сфери архітектурно-містобудівної діяльності? Крім випадкового набору малозв'язаних локальних популістських завдань на основі позбавлених конструктивних смислів та методів принципів "стійкого просторового розвитку". Це шлях в нікуди, до руйнування високопрофесійної діяльності щодо стратегічного містобудівного планування та підмінювання його землевпорядкувальним картографуванням, до панування корумпованих чиновників (і сервільних проєктувальників) в справах, про які вони не мають адекватних уявлень, не мають розуміння негативних наслідків через відсутність здатності до фундаментального мислення та ігнорування власної відповідальності за реальне, а не деклароване майбутнє (див. "Європейская конференция министров регионального/пространственного планирования" (СЕМАТ), Совет Европы, 2003 – 4с., а також [9]).

Під цим оглядом В.І. Книш і Г.Д. Яблонська своєчасно звертають увагу на евристичні методи, що задають найбільшу імовірність результативності стратегії і тактики у творчій діяльності й, зокрема, на фундаментальний метод проєктування Є.Метчетта, що навчає проєктувальника розуміти і контролювати власний образ думок і більш точно співвідносити його з усіма аспектами проєктної ситуації, та надає можливості вчасно коригувати стратегію пошуку ефективних проєктних рішень із застосуванням "режимів мислення" (мислення стратегічними схемами в паралельних площинах з кількох точок зору, а також "образами" з огляду на основні елементи) [10, с.227,228].

Д. Харвей у свій час надав вдалу характеристику тенденціям спрощення міського планування з його традиційним спрямуванням до розробки проєктів за допомогою [розфарбованої] карти (так званий інструмент самообману), яке було повністю поглинено незчисленими деталями просторової організації, що

відбивається у проблемі використання землі. Й при цьому керуватися своєю досить поверхневою оцінкою економічних і соціальних факторів (у тому випадку, звичайно, коли рішення проєкту не визначалося виключно балансом адміністративних тисків) [11, с.83,84].

п. 11. Цитата: *"Згідно з законодавством, чинним на той період, затверджене Київською містобудівною об'єднанням зміни до Генерального плану набувало чинності та легітимності з дати його публікації та ставало невід'ємною частиною Генерального плану міста Києва та проєкту планування його приміської зони до 2020 року. Генеральний план міста Києва, інша містобудівна документація та проєктна документація для будівництва розробляється відповідно до чинного законодавства"*.

Тут двічі неправда. Київська міська рада, коли приймала рішення щодо затвердження "містобудівних об'єднань" змін до містобудівної документації (часто-густо протиправних, заради корисливих інтересів окремих осіб та з грубим порушенням законодавства), завжди у тексті рішень (для підстрахування) формулювала саме доручення щодо внесення змін до Генерального плану міста Києва-2020 та внесення змін до Програми розвитку зеленої зони міста Києва до 2010 року. Й окремих пунктом це доручення мало конкретизацію: "Головному управлінню містобудування та архітектури виконавчого органу Київської міської ради (КМДА) забезпечити виконання цього рішення в установленому порядку шляхом внесення відповідних змін до графічної та текстової частини Генерального плану міста Києва-2020 та проєкту планування його приміської зони на період до 2020 року". А "в установленому порядку" – це як раз розробка проєкту внесення змін в чинний Генеральний план по процедурі, аналогічній його розробці. Цього й не було здійснено через зрозумілі причини, тому що й ніякого зміненого варіанту чинного Генерального плану м. Києва не існує. Друга неправда розгортається нині – це проєкт, що розглядається, який розробляється якраз із численними порушеннями чинного законодавства (див. також п. 5).

п. 12. Цитата: *"Указом Президента України від 01.05 2014 №446/2014 "Про зміну меж Національного парку "Голосіївський" були змінені межі парку шляхом розширення його території на 6464,62 га за рахунок земель Святошинського ЛПГ (Біличанський ліс). В Положенні [про НПП "Голосіївський", 2016] зазначається, що площа парку становить 10988,14 га"*.

Гарна справа збереження цінних лісопаркових територій Святошинського ЛПГ (в межах якого має бути створений автономний НПП) нині використовується в маніпуляційних цілях для того, щоб не сформувати НПП "Голосіївський" в його проєктних межах (відповідно до рішень чинного Генерального плану м. Києва та первинного проєкту його створення на площі

біля 11,0 тис. га в межах Голосіївського району) та продовжити дерибан його земель в районі вул.Заболотного, музею НАП, парку "Феофанія", Жукова острова, парку "Покал", курорту "Конча-Заспа". Фактична на сьогодні площа НПП – 4525 га є лише його I черга.

п. 13. Цитата: *"У проекті Генерального плану міста Києва пропонується формування перспективної планувальної моделі Києва як відкритої містобудівної системи Києва та приміських територій з урахуванням створення місцевої асоціації "Київська агломерація"*.

Подібна перспективна планувальна модель вже міститься в матеріалах чинного Генерального плану м. Києва і вже давно пора переходити від слів до справи – розробки єдиної планувальної містобудівної документації для Київської агломерації – метрополії (див.п. 1). Але у проекті, що розглядається, навіть питання планування приміської зони принципово відкидаються. Для чого ж "тиражування" перспективної планувальної моделі Києва?

Вже давно запропоновані й апробовані два комплексних підходи до проектування генерального плану великого міста та прилеглого району: відповідно до першого підходу проектування і формування великого міста та його приміської зони розглядається як єдиний взаємозв'язаний процес сумісного рішення планувальних завдань та окремих робіт на проектних стадіях; другий підхід передбачає вирішення загальних питань планування великого міста і його приміської зони у складі генерального плану міста, до якого включається комплексна схема планування міста та його приміської зони, що забезпечує узгодження проектно-планувальних рішень в її межах [12, с.18]. Час вже від дискусій переходити до методичного удосконалення генеральних стратегічних планувальних розробок.

п. 14. Цитата: *"Ігнорування прийнятих чинних рішень Київради, даних державної статистики та інших вихідних даних суперечить законодавству. Згідно з ст.25 Закону "Про основи містобудування", особи винні в недотриманні державних стандартів, норм і правил несуть відповідальність, передбачену законом"*.

Інститут генерального містобудівного планування не є "обліковою конторою", а урахування положень нормативно-правової бази і масиву вихідних даних не може бути тупим, неосмисленим нагромадженням ("скиртуванням") розрізної інформації (для цього не потрібна фахова підготовка). І завжди необхідно залучення результатів додаткових наукових досліджень (але не у вигляді "довідок про впровадження"). Про якість демографічної статистики вже говорилося вище, про те, що є чинним у рішеннях Київради (а саме –доручення про внесення змін у містобудівну документацію), про що сказано в п. 11. Про корупційність розробки більшості

ДПТ (з порушенням чинного Генерального плану м. Києва і правових норм земельного, природоохоронного і містобудівного законодавства) та численних МУО свідчать масові будівельно-земельні скандали, практика судових позовів (див. [13]). Якщо автори проекту є відповідальними професіоналами, то вони відповідно до п. 5.3.4.1, п.п.є) ДБН Б.1.1-15:2012 у розділі "Обґрунтування та пропозиції" мали б навести "характеристику територій та визначити заходи щодо їх освоєння, й у тому числі – проблемних територій та умов їх реабілітації".

Наслідки руйнівних (помилкових) рішень Київради, залучення перекручених "вихідних даних" необхідно не збільшувати (що призводить вже до катастрофічного стану міського середовища і умов життєдіяльності населення), а рішуче усувати (де ж в реальності використані принципи "сталого розвитку"?). А ось щодо ст.25 Закону "Про основи містобудування" – вона має реальну перспективу бути застосованою в контексті теми, що розглядаються.

п. 15. Цитата: *"Практика широкого впровадження принципів [сталого розвитку] у європейських містах вже довело їх ефективність для покращення екологічного стану міського середовища та умов життєдіяльності населення. Зменшення промислових та комунально-складських територій на 1,2 тис. га передбачається за рахунок ефективного використання частини ділянок деградованих екофобних підприємств, які припинили свою виробничу діяльність і згідно з Генпланом-2020 мали бути винесені за межі міста"*.

Знову ж питання: які такі "принципи сталого розвитку" були використані в даному проекті, коли ним передбачено знищення ("заради житла для населення") значних площ озелених, рекреаційних, особливо охороняємих території, об'єктів ПЗФ?) Про яке "покращення екологічного стану" тут може йти мова. Вочевидь пора припинити використання заклинань про "принципи сталого розвитку" для приховування (легалізації) масштабного земельного дерибану й нецільового використання особливо цінних території міста. Й знову далека від істини інформація стосовно того, що "зменшення промислових та комунально-складських територій на 1,2 тис. га" передбачено згідно з Генпланом-2020 – за правдивою інформацією достатньо звернутися до відповідного розділу чинного Генерального плану м. Києва (див. також п. 7 вище).

п. 16. Цитата: *"Розрахунки у проекті Генерального плану міста Києва чисельності населення за даними демографічного прогнозу Інституту демографії та соціальних досліджень імені М.В.Птухи НАН України виконані згідно з державними будівельними нормами. Достовірність розрахунків підтверджується перехресними методиками"*.

Очевидно, що саме демографічні прогнози згаданого інституту і "перехресні методики" обумовили ту "промашку" (розбіжності з реальною чисельністю населення), про що гнівно (і регулярно) повідомляють автори (див. п. 1). Але така доля очікує в найближчому майбутньому й нинішні демографічні прогнози та розрахунки (на кого ж тоді доводиться сердитися?)

Цитата: *"Закон не обмежує право місцевих рад обрати будь-який із зазначених шляхів перегляду Генерального плану міста Києва, про необхідність якого було наголошено в Указі Президента України"*.

Якраз положення ст.ст. 16, 17 Закону України "Про регулювання містобудівної діяльності" однозначно визначають, що тільки до чинного Генерального плану міста Києва (як безстрокового) можуть вноситися зміни не частіше, ніж один раз на рік (до 2021 року – раз на п'ять років), але в Указі Президента України цілком конкретно вказано на характер і зміст необхідних змін до Генерального плану Києва-2020 (див. п. 2). Усі маніпуляції на цю тему, про що вже говорилося, продукуються заради надання видимості "законності" неправових (корупційних) рішень та дій владних чиновників у сфері землекористування і містобудування, що вже завдали масштабних збитків існуванню та шкоди розвитку Києва (див. [13]).

п. 17. Цитата: *"У проекті Генерального плану міста Києва надано характеристику динаміки розселення та робочих місць в розрізі планувальних зон міста... та пропозиції щодо збалансування цих показників. У наданих громадським експертом зауважень щодо структурноінноваційних моделей балансування немає змістовного характеру"*.

Згадані пропозиції щодо показників розселення та робочих місць в "розрізі планувальних зон міста" є фактично механічною штучною прив'язкою до зон, що не мають функціонально-просторової цілісності й не відображають конфігурацію та атрактивність, а також локалізацію фокусів функціонального тяжіння і взаємодії функціональних процесів. В межах таких зон не було і не може бути навіть 50% балансу функціональних зв'язків. Якраз відсутність розуміння змісту та значення залучення комплексу оптимізаційних, імітаційних та балансувальних моделей позбавляє усі планувальні рішення даного проекту доказової і конструктивно обґрунтованої бази. Хоча про розробку (можливу) структурно-інноваційної моделі національної економіки автори побіжно згадують. Питання – коли? Адже розробка Генерального плану Києва (в режимі внесення до нього обґрунтованих змін) як основного стратегічного документу, потребує всебічного науково-методичного фундаменту, без якого такі проекти, подібні тому, що розглядаються, перетворюються у високовартісну фікцію. Про доступний досвід використання математичних моделей див. [14].

п. 18. Цитата: *"Пропозиції деяких громадських активістів щодо ігнорування намірів власників та користувачів земельних ділянок та об'єктів нерухомого майна щодо їх більш ефективного використання суперечить законодавству та державним будівельним нормам... Строк дії ГОСТ 17.5.3.01-78 "Склад та розмір зелених зон міст" в Україні не продовжено, тому його показники не можуть використовуватися в якості нормативів... Колишні ділянки сільськогосподарських підприємств, що передбачаються проектом Генерального плану для перспективної житлової забудови, знаходяться поза межами території та об'єктів природнозаповідного фонду... У Генплані-2020 розрахунки площі буферних парків були виконані для чисельності населення 2,65 млн. осіб в межах міста. Збільшення чисельності населення майже на 400 тис. на даний час та очікуване зростання до 3,262 млн. осіб на етап 20 років потребує коригування розрахункової площі буферних лісопарків з відповідним збільшенням їх площі, передбачено у проекті Генерального плану міста Києва".*

Події останніх 20 років (тотального ігнорування основних положень законодавства і його правових норм) не дозволяють серйозно говорити про наміри значної частини "власників та користувачів земельних ділянок та об'єктів нерухомого майна щодо їх більш ефективного використання". Шокуючі масштаби земельного дерибану, нецільового використання особливо охороняємих територій, руйнування міського середовища історичних ареалів, сотні випадків незаконного будівництва й незгасаюче протистояння громадськості і влади – саме це автори проекту вважають нормальним і "законним".

Тут потрібно замість лицемірного замовчування проведення фахового аналізу даної проблеми та розробка пропозицій щодо її вирішення, задля того щоб не масштабувати руйнівні необоротні наслідки такого "ефективного використання". Замість того (щоб не було перешкод дерибану), очевидно, й не продовжено в Україні термін дії ГОСТ 17.5.3.01-78 "Склад та розмір зелених зон міст". Про який "стійкий розвиток" тут може йти мова. і це не єдина біда. Для приховування масштабів знищення озелених територій загального користування, - лісопарків, рекреаційних територій і особливо цінних ландшафтів автори проекту вигадали якийсь норматив розрахунку "буферних лісопарків" з метою зарахування їх до озелених територій загального користування понад усілякі нормативні можливості (які вже реалізовані у чинному Генеральному плані м. Києва) для "компенсації втрат" таких територій у "ході їхнього ефективного використання". Насправді, мова йде про "буферні парки" в межах лісопаркових території і ніяких "нормативів" щодо їхнього розрахунку не існує. Межі та характер облаштування таких парків визначаються на базі аналізу відвідуваності та оцінки рекреаційних

навантажень, обумовлених рекреаційною діяльністю населення суміжних житлових районів, з метою збереження природних лісових комплексів. Й ніякого зв'язку із загальною чисельністю населення міста тут немає. Створення буферних парків – окреме планувальне завдання і відповідна планувальна методика.

п. 19. Цитата: *"Як вже зазначалося, заклики щодо ігнорування рішень Київської міської ради, інших вихідних даних у проекті Генерального плану міста Києва, порушують чинне законодавство"*.

Просто дивує постійний маніпуляційний стиль "інформаторів". Замість того, щоб здійснити елементарні аналітичні фахові зусилля і відповідальне ставлення до дорученої справи, автори прикриваються надуманими "закликами щодо ігнорування рішень..."(див. п.п.11, 14).

п. 20. Цитата: *"Межі планувальних зон нанесено з урахуванням спадкоємності рішень щодо планувальної структури міста, закладених у попередніх генеральних планах міста, у т.ч. у Генплані-2020"*.

Адже автори проекту твердили (п. 3) про необхідність перегляду "всіх розділів" чинного Генерального плану м. Києва. Ось тут можна було б щось спробувати зробити з урахуванням "передового європейського досвіду" щодо виявлення реальних цілісних планувальних утворень – але ні: просто "нанесені межі" без будь-якого їх осмислення (див. п. 17). І тут також необхідно дослухатися до думки О.Е. Гутнова, що наслідком формального геометричного підходу є не виправдана жорстка ієрархія планувальних одиниць, що складають місто. Однорідність, стереотипність територіальних розчленувань симетричного плану переносять на побудову планувальних одиниць за принципом вкладання одна в одну "матрьошок" (місто – планувальна зона – планувальний район – житловий район – мікрорайон). Настільки сильна інерція мислення, що обумовлено симетрією креслення і нормативами "ступеневого" обслуговування. Але таких аналогів організації не існує у природі – ні атом, ні молекула, ні Сонячна система, ні тим більш живий організм не мають настільки примітивну побудову [15, с.117,118]. Схожі застереження були висловлені Кр. Александером у його концепції єдності середовища, коли він запропонував переважний тип організації міста між двома типами, позначеними як "дерево" і "напіврешітка". Й як підкреслює О. Воронов, який підготував даний нарис, усі сучасні міста, що побудовані за авторськими проектами (так вважає Кр. Александер) організовані за типом "дерева", тобто будь-який елемент – це частина більш складної одиниці й може бути зв'язаний з іншими елементами тільки через допомогу цієї одиниці. Історично ж місто складається і завжди організується як "напіврешітка" з частковим "перекриванням" його складових, що є його невіддільною характеристикою із виділенням певних "матеріальних"

елементарних одиниць розселення [16, с.81,82]. Дана теза підтримується й Т. Тюрнером в його праці "Місто як ландшафт": місто майбутнього має бути нескінченною низкою ландшафтів – психологічних і фізичних, міських і сільських, що циркулюють відособлено і разом. Вони повинні відобразитися і плануватися задля спеціальних (особливих) цілей з результативною фіксацією в ГІС, які мають здібність створювати і відновлювати незліченні плани, уявлення та інші документи. Кр. Александер був правий (за Т. Тюрнером): "Місто не дерево. Воно є ландшафт" [17, с.V].

п. 21. Цитата: *"У проекті Генерального плану міста Києва намічено розміщення центрів планувальних зон з урахуванням рішень попередніх генпланів, історично сформованих місць, вихідних даних, а також напрямів перспективного розвитку транспортної інфраструктури міста.... Передбачається формування спеціалізованих центрів різного функціонального призначення Проектування конкретних об'єктів здійснюється на подальших стадіях..."*.

Стосовно проблематики встановлення меж планувальних зон і відповідно, їх центрів сказано вище (п.п.17, 20) й у тексті наших зауважень і пропозицій. Проблема створення згаданих центрів ускладнюється тим, що на більшості ділянок у різному ступені здійснена (чи передбачена) житлова забудова чи типові торгівельні заклади (не говорячи про численні АЗС і АЗК), а дефіцит площ для громадської забудови передбачається покрити за рахунок знищення знову ж озелених територій загального користування, парків та лісопарків (вздовж проспектів Броварського, Бажана, Соборності, Шухевича, Бандери, Глушкова, Перемоги та інших). У той же час не визначені адекватні та обґрунтовані місця розміщення ключових громадських об'єктів загальноміського значення та їх резервування для подальшого проектування. Відсутність таких планувальних пропозиції вже не може бути виправлено при розробках будь-яких ДПТ.

п. 22. Цитата: *"Згідно з наданими умовами щодо урахування державних інтересів територіальне розширення міста з включенням до меж розробки прилеглих поселень у проекті Генерального плану міста Києва не передбачено"*.

Звичайно, можна довго ігнорувати той факт що реальний (Великий) Київ у функціонально-просторовому і соціально-демографічному сенсі існує на значно більшій території, ніж у його штучних адміністративних межах (розмежування корупційних інтересів різних груп чиновників). Йому ніхто не хоче (всупереч вимог законодавства) розробляти навіть проект планування приміської зони Києва. Однак, це не заважає авторам переадресувати за існуючі межі Києва ряд об'єктів (див. п. 28) та трасувати додаткові автомагістралі (див. також п. 34). До речі, необхідно нагадати авторитетну

думку В.І.Нудельмана: на сьогоднішній день мало хто розуміє, що межі і склад територіальних громад мають ґрунтуватися на рішеннях робіт з планування територій. Містобудівна документація – один із інструментів вирішення ключових проблем реформи місцевого самоуправління (див. "Дзеркало тижня" № 30-31 від 19 серпня 2017р., с.4).

п. 23. Цитата: *"Баланс території розраховано з урахуванням нормативних потреб у територіях.... Території колективних садів та дач в межах міста Києва на даний час віднесено до території рекреаційного призначення"*.

Схоже, що типовим стилем розробки проекту є: ніколи не вникати у реальний стан справ й у сутність планувальник завдань фахівців у сфері містобудування, коли домінує сервільне "мислення" деякої обслуги. Знову ж, як можна використовувати розрахунки "з урахуванням нормативних потреб у територіях" без детального аналізу реального стану і причин нецільового використання територій різного функціонального призначення (де звіти щодо моніторингу реалізації чинного Генерального плану м. Києва?), й що це за стратегічне (генеральне) рішення щодо території колективних садів та дач, які "на даний час віднесено до територій рекреаційного призначення", й які такими у чималій більшості вже не є. Коли й у який спосіб буде прийнято рішення щодо "їх переведу до територій садибно-житлової забудови" чи іншого реального функціонального призначення? (див. також п. 3).

п. 24. Цитата: *"Розміщення житлової забудови в межах зелених зон проектом Генерального плану не передбачається. Прийняті чинні рішення Київради обов'язкові для урахування згідно з законодавством Спірні питання щодо відміни прийнятих рішень та вилучення наданих земельних ділянок для суспільних потреб вирішуються у порядку, встановленому чинним законодавством"*.

Коли з подивом читаємо, що "розміщення житлової забудови в межах зелених зон проектом Генплану не передбачається", то закрадається думка: чи знайомі автори із матеріалами свого проекту, зокрема зі "Схемою розміщення житлового будівництва", яке (будівництво) активно "витісняє" озеленені та рекреаційні території (див. також нашу Таблицю у матеріалах "Пропозицій і зауважень" до даного проекту – частина перша нашого дослідження). Щодо обов'язковості врахування "чинних рішень Київради" як доручень стосовно внесення змін у чинний Генеральний план м. Києва вже було прокоментовано в п.п.5 і 11. А ось спірні питання щодо відміни прийнятих рішень та вилучення наданих земельних ділянок треба вирішувати не тільки для суспільних (обґрунтованих) потреб, а й стосовно ділянок, наданих з грубим порушенням чинного Генерального плану м. Києва, земельного, природоохоронного, пам'яткоохоронного і містобудівного законодавств, норм ДБН. І реєстри таких

ділянок мають бути розроблені для підготовки проекту внесення змін (чи відновлення ефективних рішень) до чинного Генерального плану м. Києва.

п. 25. Цитата: *"Хаотичне будівництво багатоквартирних будинків на територіях садово-дачних районів у проекті Генерального плану міста Києва не передбачається Порядок переселення громадян під час комплексної реконструкції території регулюється Законом України "Про комплексну реконструкцію кварталів (мікрорайонів) застарілого житлового фонду"*.

Виникає запитання: коли "хаотичне будівництво багатоквартирних будинків на території садово-дачних районів не передбачається", то значить, можливо, не "хаотичне"? Що фактично вже здійснюється у ряді районів, однак, дотепер все ж саме хаотично, але перспективних планувальних рішень стосовно даних територій так і немає (див. п. 23). Це стосується й питань переселення громадян під час комплексної реконструкції кварталів та мікрорайонів застарілого житлового фонду. Але коли прийде час такої реконструкції, необхідних ділянок для переселення громадян вже не буде. Де тут продумана планувальна стратегія?

п. 26. Цитата: *"У Генеральному плані відповідно до чинних державних будівельних норм... розраховано соціальний мінімум забезпеченості закладами та підприємствами обслуговування населення.... Розміщення об'єктів загальноміського та регіонального рівня передбачається у відповідних громадських центрах"*.

Тут надана фактично відписка на зауваження і пропозиції до розділу "Основних положень" проекту "Система громадського обслуговування". Й як видно "розміщення об'єктів загальноміського та регіонального рівня" тільки ще "передбачається у відповідних громадських центрах". Де розгорнута номенклатура й необхідні території, що резервуються, для об'єктів такого рівня на перспективу? Інформація п. п. 21, 27 не дає адекватної відповіді. Й тут актуальна думка В.І. Нудельмана: вже сьогодні необхідне екстрене, корінне оновлення змісту і підвищення якості робіт стосовно планування територій, потребує коригування проєкт ДБН "Планування і забудова територій", перш за все це стосується розділу "Соціальна інфраструктура" (додамо – версія ДБН Б.2.2 – 12:2019 так і не вирішила цього завдання). Існуюча застаріла база нормативно-правового регулювання один з ключових факторів, що блокують розвиток країни (це загроза для майбутнього) – необхідно поновно сформулювати усю основу нормативно-правового регулювання архітектурної і територіально-планувальної діяльності (див. "Дзеркало тижня" № 30-31 від 19 серпня 2017р., с.4).

п. 27. Цитата: *"Проектом Генерального плану передбачено розвиток громадського центру ВДНГ..., між вул. Кирилівська та Новокосятинівська*

передбачено розвиток адміністративно-ділових комплексів, ...поруч з Мінським масивом... передбачено громадський багатофункціональний центр; по вул. Промисловій у період реконструкції території Телички передбачено створення багатофункціонального громадського "центру загальноміського рівня..."

Тільки центри біля Національного експоцентру України ("ВДНГ") й на території Телички потенційно (коли там буде виключено подальшу житлову забудову), відповідають вимогам центрів загальноміського значення. Але це було визначено давно рішеннями чинного Генерального плану міста Києва, як й практично усі об'єкти спортивно-рекреаційної інфраструктури, що заново "передбачені" у проекті, що розглядається.

п. 28. Цитата: *"...в проекті Генерального плану міста не передбачено розширення існуючих кладовищ чи створення нових в межах міста. Проектом Генерального плану передбачено: розробка спеціальних проектів при розширенні існуючих кладовищ, що примикають до лісопаркових зон, з пріоритетом збереження існуючих озелених територій, ...створення нових та розширення існуючих кладовищ на території приміської зони на площі 211,5 га в межах визначених і схвалених ділянок ..."*

Як видно, взаємо суперечність двох суджень в рамках одного тезису не турбує авторів проекту, а даремно: якраз "розширення існуючих кладовищ, що примикають до лісопаркових зон" передбачає (про що свідчить досвід таких "розширень") повне знищення прилеглих лісів і лісопарків, що мають статус особливо охороняємих територій. Й це – ще одна демонстрація нехтування заявленими принципами "стійкого розвитку". А пропозиції щодо "створення нових та розширення існуючих кладовищ на території приміської зони" без розробки проекту внесення змін до відповідної містобудівної документації є черговим прикладом "ручного керування землекористуванням", що призводить до подальшого хаотичного і нецільового використання земель приміської зони, в тому числі лісових територій Держлісфонду, де, як правило, "визначають чи схвалюють" ділянки для кладовищ.

п. 29. Цитата: *"В даний час історико-архітектурний опорний план доопрацьовується з урахуванням зауважень"*.

Тут є одне ключове запитання: про урахування яких зауважень йде мова? До тепер вплив мали в основному зауваження замовників проекту, що розглядається, з метою "припасувати" ІАОП під абсолютно неприйнятні рішення проекту, які якраз покликані легалізувати масштабні земельні зловживання, нецільове використання територій, незаконне будівництво в усіх районах міста (див. також наші зауваження до п. 8 "Основних положень" проекту та першу частину даної статті).

п. 30. Цитата: *"Земельні ділянки по вул. Заболотного, надані для житлової забудови, знаходяться поза межами зон охорони (скоригованих) Музею народної архітектури та побуту НАН України (с.Пирогів) з урахуванням вимог Указу Президента України від 25 червня 2007 року №553/2007 (затверджених Наказом Міністерства культури і туризму України від 27.08.2007 №984/0/16-17). Розробники повинні згідно з законодавством враховувати затверджені чинні межі охоронних зон"*.

Вже не дивує вибіркова законослухняність: те, що в інтересах корумпованих чиновників (дерібан земель та власне збагачення) і політиків – це завжди "законно" і підлягає обов'язковому виконанню "без роздумів". А продемонструвати елементарний професіоналізм і відповідальність за прийняття стратегічних рішень та їхні наслідки мужності і не вистачає. Бо ж над обґрунтуванням, підготовкою матеріалів до створення унікального в Європі НПП "Голосіївський" на протязі багатьох десятиріч працювали численні групи спеціалістів і науковців різного профілю, громадські організації, було прийнято відповідне рішення Київради про підготовку Указу Президента (рішення від 17.02.1994 №14 "Про створення, резервування та збереження територій та об'єктів природно-заповідного фонду Києва"), інститутом "Ліспроєкт" було розроблено перспективну схему меж земельних ділянок територіальних складових для створення цілісного НПП "Голосіївський" у його науково-обґрунтованих визначених межах, що й було відображено у планувальних рішеннях чинного Генерального плану м. Києва (площа 11,0 тис.га). У 2007 р. група аферистів від влади міста і оточення президента України тих років в "рамках" тотального дерібану земель Києва "узялися" за особливо цінні ландшафти вздовж вул. Заболотного – центральну сполучну ланку цілісного природного комплексного НПП. Було здійснено у 2007 році (за командою зверху з посиланням на Указ Президента) анонімними авторами безсоромне "корикування" (фактичне – знищення) науково-обґрунтованих провідними дослідницькими організаціями України (у 2005-2006р.р.) охоронних зон музею НАП України і парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва "Феофанія". Узаконювання беззаконства, брутальне порушення чинного Генерального плану м. Києва і правових норм чинного законодавства автори проекту, що розглядається, постаралися не помічати і не давати будь-яку оцінку даній проблемі (див. також п.п. 12 і 29).

п. 31. Цитата: *"У проекті нового Генерального плану міста Києва намічено збільшення площі ландшафтно-рекреаційних та озелених територій в межах міста Рішення Київради щодо надання статусу парків, скверів, бульварів окремим територіям з існуючими зеленими насадженнями, як правило, приймалися з урахуванням звернень мешканців та петицій"*.

Депутатам, а тим більше мешканцям у певному ступені можна простити необізнаність у питаннях містобудування, але неприйнятним є надання надуманого "статусу скверів і парків" існуючим скверам і паркам (та ще із перекрученими межами), а також надання дворовим озеленими ділянкам "статусу озелених територій загального користування" із включенням абсолютно безпідставно до відповідної таблиці "Програми комплексного розвитку зеленої зони Києва". Це спричиняє маніпуляційні перекручення вихідних даних для розрахунків забезпеченості озеленими територіями загального користування (це стосується й маніпуляцій стосовно урахування буферних парків в межах лісопаркових господарств, див. п. 18). Але автори проекту, що розглядається, могли би провести елементарний фаховий аналіз таких "вихідних даних" відповідно до ДБН й не використовувати їх без розбору. Й це стосується також аналізу реального цільового призначення, запроектованого в даному проекті – житлової забудови на озелених територіях (див. п. 24 і наші "Зауваження та пропозиції" до п. 9 "Основних положень" даного проекту і загальну нашу Таблицю у першій частині статті).

п. 32. Цитата: *"Рішення про надання статусу скверу, парку або бульвару...приймалися згідно з пропозиціями мешканців. Багато таких пропозицій було отримано в період з 2010 року. Перелік рішень Київради, якими надано земельним ділянкам статус скверу, парку, зеленої зони тощо протягом 2012-2019 років надано листом Постійної комісії з питань екологічної політики Київради від 16.08 2019 №08/288-335 для врахування в проекті Генерального плану м. Києва"*.

З благою метою надавали який "статус" ділянкам "з існуючими зеленими насадженнями", щоб будівельне лобі не "схопило" їх для постійного ущільнення житлової забудови (ігноруючи елементарні вимоги щодо комфорту мешкання). Але автори проекту не спромоглися провести хоча би аналіз і класифікацію "статусних" озелених ділянок (див. п. 31).

п. 33. Цитата: *"Відповідно до рішень проекту нового Генерального плану міста Києва передбачається створення 15 буферних парків на базі міських лісів біля житлових масивів загальною площею території 1598 га..."*.

Автори неначе не зрозуміли (й ніхто їм не підказав), що межі й місця формування буферних парків визначаються на основі розрахунків величини відвідуваності, рекреаційних навантажень та зонування лісопаркових територій у відповідності до характеру рекреаційної діяльності різної циклічності. Й ніяк це не пов'язано з загальною чисельністю населення Києва. А ось рекреаційні навантаження на лісопаркові території Києва можуть бути збільшені за рахунок потоків відпочиваючих із приміських населених пунктів, що межують з лісопарковим поясом м. Києва (див. також п. 18).

п. 34. Цитата: *"Розробка проекту приміської зони на даний час не передбачена чинним законодавством та ДБН. У проекті Генерального плану надано площі ландшафтнорекреаційних територій, територій та об'єктів природно-заповідного фонду в межах міста, що відповідає державним будівельним нормам та наданим умовам щодо урахування державних інтересів"*.

Важко зрозуміти причини такого трактування нормативно-правової бази саме на "даний час" (крім корупційних інтересів чиновників та депутатів різних каденцій) стосовно того, що "розробка проекту приміської зони не передбачена чинним законодавством та ДБН", коли заявляється про розміщення різних об'єктів (кладовищ, елементів транспортної інфраструктури, правобережних очисних споруд та інш.) комунальної, інженерної та транспортно-дорожньої інфраструктури саме у приміській зоні. Так на якій планувальній основі? (знову хаотичні нерозсудливі дії, що призведуть тільки до зашморгу вузла соціальних, економічних, екологічних і містобудівних проблем). А що ж говорить в чинному законодавстві і ДБН. Законом України "Про регулювання містобудівної діяльності" у частині першій ст. 1 в п. 10 так визначається термін приміська зона – "територія, що забезпечує просторовий та соціально-економічний розвиток міста", а додатковий пункт 5¹ до ст. 1 (після внесення змін через Закон України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо планування використання земель" № 711 – IX від 17.06.2020 р.) зберігає семантику (незважаючи на внесені термінологічні перекирчення) завдання цілісного планування агломерацій (метрополій): "комплексний план просторового розвитку територій територіальної громади – одночасно містобудівна документація на місцевому рівні та документація із землеустрою, що визначає планувальну організацію, функціональне призначення територій, основні принципи і напрями формування єдиної системи громадського обслуговування населення, дорожньої мережі, інженерно-транспортної інфраструктури, інженерної підготовки і благоустрою, цивільного захисту територій та населення від небезпечних природних і техногенних процесів, охорони земель та інших компонентів навколишнього природного середовища, формування екомережі, охорони і забезпечення культурної спадщини та традиційного характеру середовища населених пунктів, а також послідовність реалізації рішень, у тому числі етапність освоєння території". І така територія "комплексної територіальної громади" як й населені пункти (відповідно до частини першої ст.4) є об'єктом містобудування. Ще раз звернемо тут увагу на завдання Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки щодо "спрямованої політики розвитку на основі використання власного потенціалу територій", що потребують особливої уваги держави, й перш за все, до

агломерацій – зокрема Київської (див. "Урядовий кур'єр" від 14 серпня 2020 р., № 156, с. 7,10). У ст. 23, частина друга того ж Закону додається: "Результати містобудівного моніторингу постійно вносяться до містобудівного кадастру та оформляються у вигляді аналітичного звіту, який враховується під час розроблення програм соціально-економічного розвитку та внесення змін до містобудівної документації".

ДБН Б.1.1-15:2012 фіксують у п. 5.3.2, п.п. є) "[У розділі "Аналітична частина" наводять]: аналіз ресурсного потенціалу тенденцій розвитку населеного пункту та прилеглих територій"; у п. 5.3.3, п.п. з) "[розділ "Обґрунтування та пропозиції" може включати "Концепцію генерального плану населеного пункту", яка визначає приміську зону]; у п. 5.3.4.1, п.п. в) "[у розділі "Обґрунтування та пропозиції" наводять]: характеристику територій, необхідних для подальшого розвитку населеного пункту, а також території спільних інтересів суміжних територіальних громад".

ДБН Б.2.2-12:2019 фіксують у п. 4.15: "Приміські зони визначаються для міст з чисельністю населення понад 100 тис. осіб Місто-центр і його приміська зона є взаємопов'язаними об'єктами містобудівного проектування на стадіях розроблення схем планування територій, генеральних планів населених пунктів При плануванні та забудові територій приміської зони необхідно забезпечити створення сприятливих умов для проживання населення, раціонального використання природних ресурсів. а також визначення територій для розміщення місць масового відпочинку".

Усі ці однозначні нормативно-правові вимоги законодавства автори (відповідно до завдання?) "рішуче" ігнорують (й це на тлі "розмов влади про агломерацію"). Хто й коли буде розробляти справжню містобудівну документацію для Великого (реального) Києва? А "надання площ ландшафтних і рекреаційних територій, територій та об'єктів ПЗФ" це, у кращому разі, фіксація "вихідних даних" й навіть не елементарне рішення планувального завдання організації сфери рекреаційної діяльності і у т.ч. планувальної організації (розрахунків та оптимізації) мережі місць масового відпочинку населення Києва та приміської зони. Тому, наприклад, при прийнятті планувальних рішень щодо розвитку рекреаційної сфери також необхідним є здійснення прогнозів щодо розподілу потоків відпочивальників та щодо інтенсивності відвідування рекреаційних територій регіону, (передусім, рекреаційних потоків з Києва), у різні періоди та сезони року, а також розрахунків відповідних рекреаційних навантажень із визначенням масштабів облаштування, номенклатури та ємності об'єктів рекреаційного обслуговування. Й це має бути здійснено у складі Проекту схеми, а не після

його розробки, - це у матеріалах СЕО повинно бути викладено як одна з вимог щодо коригування даного Проєкту.

І тут розкривається друга фундаментальна проблема: СЕО виконується (за мовчазної згоди законодавців і чиновників) вже після прийняття усіх планувальних рішень подібних «проєктів» (як і цього Проєкту, що розглядається) і який «за визначенням», не має будь якого впливу на саму сутність проєктних розробок усіх складових схем планування (де фактично ігнорується увесь комплекс соціально-екологічних завдань «збалансованості розвитку»). Без прямої участі у розробці проєктних рішень таких схем планування безпорадною є теза стосовно того, що «рамках здійснення СЕО були визначені ключові екологічні цілі та завдання, їх відношення до містобудівної документації, та визначені можливості їхнього врахування у подальшому». Хто, коли й яким чином буде це враховувати, коли вже зараз потребує перегляду та коригування низка необґрунтованих рішень (чи «вольових вказівок») і численних «заходів для порядку». Й тут так званий SWOT-аналіз, що штучно дублює надані раніше оцінки, ні в чому не допомагає.

Акцент і вимоги СЕО мають бути зроблені не просто на банальному описі змісту зобов'язань (фактично потоку безадресних доручень та передоручень) у сфері охорони довкілля (розділ 5), а як раз на шляхах врахування таких зобов'язань саме «під час підготовки ДДП» (як того вимагає законодавство - й це ще один аргумент для розробників СЕО зайняти конструктивну позицію в процедурах прийняття головних планувальних рішень, а не бути регістраторами екопроблем та негативних наслідків безграмотних рішень). Зважаючи на методологічну недосконалість, невирішеність двох окреслених вище фундаментальних проблем планування, розглянута редакція СЕО являє собою реєстрацію і загальну рекомендацію стосовно питань виникнення екологічних проблем, наслідків та ризиків, що постануть як реальність у разі здійснення недосконалого й фрагментованого (не системного) проєкту схеми планування. В той же час, СЕО повинна вже на стадії власне проєктування, запобігати чи мінімізувати подібні наслідки та ризики, і для цього дана розробка має бути додатково забезпечена технологіями та методами еколого-містобудівного аналізу й оцінок, а також методами і зразками містобудівного ландшафтного планування.

п. 35. Цитата: *"Відображення проєктного Національного природного парку "Голосіївський" як просторово-функціонального цілого на територіях міста та області треба виконати у містобудівній документації регіонального рівня."*

Зарано говорити про перспективне розширення НПП "Голосіївський" за межами міста, поки не реалізовані рішення чинного Генерального плану м.

Києва щодо створення повноцінного НПП "Голосіївський" у його проектних межах на площі біля 11,0 тис. га (в існуючих межах Києва), поки не припиняються маніпуляції навколо підпорядкування частини Святошинського ЛПГ (як об'єкту ПЗФ) дирекції НПП (що є доцільним з природоохоронної точки зору) й мовби тим "закрити питання" існування цілісного культурно-природного комплексу НПП в його науково-визначених планувальних межах. Ще страшніше – це спроба відвернути увагу від чергової спроби реалізації земельної афери (навіть – диверсії проти культурної ідентичності України), пов'язаної із тотальною забудовою особливо цінних ландшафтів обабіч вул. Заболотного (див. також п.п. 12,30). А що стосується можливого подальшого розширення реального НПП "Голосіївський", так це посилене завдання при розробці проекту приміської зони Києва (який має статус регіону) при наявності відповідного наукового обґрунтування чи проекту Київської метрополії.

п. 36. Цитата: *"У проекті Генерального плану міста Києва намічено території курортів Пуща-Водиця і Конча-Заспа відповідно до офіційних документів. В рамках невідкладних заходів необхідно передбачити відновлення роботи закладів курортного лікування. Виявлення нових історичних ареалів та охоронних зон пам'яток є предметом окремої науково-проектної розробки."*

Чомусь автори пишуть, що тільки "намічено території" курортів Пуща-Водиця та КончаЗаспа, хоча межі і планувальні параметри їх розвитку визначені у чинному Генеральному плані м. Києва чи хтось має наміри "більш ефективно використати" ці найбільш цінні рекреаційнооздоровчі та курортні території міста? (такий "досвід" вже є). Й чому тільки в "рамках невідкладних заходів необхідно передбачити відновлення роботи закладів курортного лікування"? Хто і коли буде розробляти такі "заходи" (в т.ч. для об'єктів масового і спеціалізованого відпочинку на цих курортах та в межах інших рекреаційних зон міста)? Де ж власне генеральні плануванні рішення доцільного обґрунтованого коригування чинної містобудівної документації та усунення допущених відхилень від рішень та параметрів чинного Генерального плану м. Києва?

Про безпорадний ("адаптований" для легалізації земельного дерібану і масштабного незаконного будівництва) історико-архітектурний опорний план Києва останніх років (який вважається науково-проектною розробкою) вже говорилося детально в наших "Зауваженнях і пропозиціях" до VIII-го тому проекту і до п. 8 "Основних положень", а також вище в п. 29.

п. 37. Цитата: *"Скорочення площ [промислових та комунально-складських територій] намічено за рахунок деградованих частин території амортизованих основних фондів. В умовах роботизації виробництва та*

впровадження смарт-фабрик територіальні потреби значно скорочуються ..., [передбачено також] освоєння нових територій для промислово-комунальної забудови в існуючих межах м. Києва (території в промрайонах "Троєщина" та "Осокорки"), формування індустріального парку "Київська бізнес-гавань", формування в межах Києва "поясу" високотехнологічних промислових виробництв та інноваційної діяльності... [враховуючи інвестиційні наміри] ділянки частини підприємств, що не працюють ("Атек", колишній завод ім. Лепсе "Київтрактородеталь" та інші.), передбачаються для перспективної житлово-громадської забудови відповідно до намірів землекористувачів".

Взаємосуперечність подібних міркувань вже не дивує. Формування та розвиток промрайонів "Троєщина" (з індустріальним парком) і "Осокорки" передбачено планувальними рішеннями чинного Генерального плану м. Києва, як й перенесення чи перепрофілювання екобезпечних підприємств, але не ліквідація сформованих промрайонів, що мають адекватне функціонально-просторове розташування. "Амортизація основних фондів", факт, "що підприємства не працюють" не є аргументом для зміни цільового призначення територій промрайонів (особливо "Нивки" і "Відрадний"). На часі питання реіндустріалізації та подолання економічної відсталості країни, уже потім – "роботизацію виробництва та впровадження смарт-фабрик". Де обґрунтування усіх цих індустріально-територіальних змін й резервування ділянок для "формування "поясу" високотехнологічних промислових виробництв", де пропонуються відповідні локації інноваційної діяльності? Фактично здійснюється бездумне знищення базових промрайонів (й місць для реальних технопарків) для збагачення деяких "землекористувачів" (за суттю – аферистів) під маркою реалізації "інвестиційних намірів", що позбавляє Київ його економічного майбутнього (див. також п. 10 зауважень до "Основних положень" проекту, а також п. 7 вище). А ось навіть у Москві в рамках містобудівної політики визначено, що для нової промисловості необхідні промзони нового типу – такі, що об'єднують освіту, лабораторії та інноваційне виробництво [із загальної площі промзон – 18,88 тис. га, повній реорганізації (у тому числі під креативні кластери) підпадають 4,7 тис. га, частковій реорганізації – 4,8 тис. га, інші промзони – 6,38 тис. га ("Urban agenda", 2015. – №5 (осінь)], – тобто мають бути перетворені на зони високотехнологічного виробництва з об'єктами громадського обслуговування та парками задля забезпечення (за С.Льовкіним) зв'язаності, комфортності та безпеки міського середовища [18, с.102–103]. Давно відомі підходи до створення промислових кластерів, що виявляються на основі розрахунків технологічних зв'язків за попитом ("зворотні зв'язки") і за пропозиціями ("прямі зв'язки") та їхніми комбінаціями [19], а також закономірності розміщення промвиробництва та

його просторово-організаційної еволюції в рамках метрополітенських ареалів-агломерацій [20].

п. 38. Цитата: *"При розробці розділу ІІ "Транспорт та вулично-дорожня мережа" було враховано рішення щодо розміщення нової забудови, а також прогнозоване збільшення кількості населення міста Києва та його приміської зони.... В проекті Генерального плану міста Києва наведено орієнтовно розміщення депо метрополітену. Більш детальне місце розташування депо метрополітену, його конфігурацію та площу необхідно визначити на подальших стадіях проектування з урахуванням вимог чинного законодавства України У зв'язку зі збільшенням кількості населення в приміській зоні, в КСТ розглядається можливість створення суміжної міської та приміської електрички".*

Автори справедливо зазначають факт збільшення кількості населення приміської зони, важливість його врахування у транспортних розрахунках, можливість створення суміжної електрички. Але як усе це реально і достовірно можна здійснити, коли відсутні будь-які спроби розробки адекватних планувальних рішень приміської зони Києва як цілісного містобудівного утворення та розуміння перспективного розвитку Великого Києва як агломерації-метрополії. Це ставить під сумнів й ефективність та надійність розробки Комплексної схеми транспорту міста Києва, тим більше у складі якогось (беззмістовного) "Інтегрованого плану розвитку міста Києва та його приміської зони". Не є осмисленим твердження про "орієнтовне розміщення депо метрополітену". Урахування "вимог чинного законодавства України" поширюється й на рішення генеральних планів міст (в т.ч. й вимоги щодо неприпустимого нецільового використання територій лісів, лісопарків, рекреаційних територій – у нашому випадку розміщення метродепо на лісопаркових територіях рекреаційного призначення).

п. 39. Цитата: *"Магістраль навколо Лісового масиву передбачається звести на перспективу (етап 40 років). Дана магістраль виконуватиме функцію підходу до Подільського мостового переходу. Будівництво даної магістралі розвантажить вул. Братиславську, бульв. Перова та зменшить транспортне навантаження на міст "Метро". Більш точне проходження даної магістралі необхідно визначити на подальших стадіях проектування з урахуванням вимог законодавства України".*

Й у даному випадку не треба чекати нормативних новацій. У примітці 3 табл.10.2 в п. 10.3.4 ДБН Б.2.2-12:2019 говориться, що розвиток магістральної вуличної мережі "не повинен супроводжуватися прокладанням нових магістралей чи їх окремих ділянок через територію парків, лісопарків, лісів рекреаційного призначення, природно-заповідних територій, територій, об'єктів

культурної спадщини". До того ж, існують варіанти підходу до Подільського мостового переходу по просп. А.Навої, що по іншому визначить перерозподіл транспортних навантажень.

п. 40. Цитата: *"У проекті Генерального плану м. Києва передбачено розміщення автостанцій та автовокзалу... "Новобіличі", "Теремки", "Лісництво", "Троєщина", Харківський автовокзал. На лісових територіях рекреаційного призначення розміщення автостанцій не передбачено"*.

Але якраз автостанції "Новобіличі", "Теремки", "Лісництво", "Лісова", Харківський автовокзал розміщуються (знову "орієнтовно"?) на лісових територіях рекреаційного призначення, що у будь-якій редакції проекту категорично неприпустимо.

п. 41. Цитата: *"Заходи щодо інженерної підготовки та захисту територій (в тому числі на території Рибальського острова) наведені у відповідному розділі та відображені на схемі "Інженерна підготовка та захист територій"*".

Тоді виникає запитання: чому ж на Рибальському острові проводиться житлове будівництво без виконання заходів щодо "інженерної підготовки та захисту територій", до того ж з грубим порушенням рішень чинного Генерального плану міста Києва та правових норм законодавства? Й хто буде нести відповідальність за можливі трагічні наслідки. Сумнівно також, що "оцінка розподілу забруднення атмосферного повітря міста автомобільним транспортом, основних ареалів шумового забруднення навколо магістральних вулиць, що детального опрацьовується у складі Комплексної схеми транспорту, буде мати вплив на оптимізацію планувальних рішень (КСТ розробляється пост-фактум), коли у самому "генеральному плані" (фактично муляжу містобудівної документації) усі ці фактори повністю ігноруються.

п. 42. Цитата: *"Пропозиції по встановленню прибережних захисних смуг наведені з урахуванням вимог Водного кодексу України та Постанови Кабінету Міністрів України від 8 травня 1996 року №486"*.

Немає відповіді на запитання стосовно того, а як же "враховані" існуючі затверджені проекти ПЗС водойм і водотоків міста. Чи у черговий раз врахуванню підлягали тільки "інвестиційні наміри землекористувачів та забудовників"?

п. 43. Цитата: *"Створення нових кладовищ в межах населеного пункту в проекті Генерального плану міста Києва не передбачається"*.

Але для м. Києва ще гірше – запропоноване розширення існуючих кладовищ за рахунок лісопаркових територій міста "з пріоритетом збереження існуючих озелених територій", що й означає їх суцільне знищення й є грубим порушенням природоохоронного законодавства, (Закон України "Про охорону

навколишнього природного середовища", ст.63, п.п. а), б)) і Державних санітарних правил планування та забудови населених пунктів (ДСП №173, п.п.4.2 і 6.1), див. вище також п. 28.

п. 44. Цитата: *"У проекті Генерального плану міста Києва не передбачена зміна використання територій, які зайняті лісовими насадженнями..., враховуючи недостатню забезпеченість міста озелененими територіями загального користування, запропоновано створити буферні лісопарки у прилеглих лісах Додатково проаналізовані наслідки для довкілля у зв'язку із створенням буферних парків, необхідні правки внесені у матеріали "Стратегічної екологічної оцінки"*".

Стосовно того, що у проекті "не передбачена зміна використання територій, які зайняті лісовими насадженнями" автори явно погарячкували або не усі знайомі з матеріалами даного проекту. А там не просто "зміна використання", а масштабне знищення лісів і лісопарків міста: Биківнянський і Біличанський ліси, урочища Покал, Бичок і Теремки та інші, розширення кладовищ (п.п.28, 43), розміщення автостанції і трасування нових магістралей (п.п. 39,40). Й ніякі буферні парки на базі лісів (лісопарків) не можуть й не повинні компенсувати масштабну втрату озеленених і рекреаційних територій (що "передбачають" автори) та тим більш "недостатню забезпеченість міста озелененими територіями загального користуванняс (див. вище п.п. 18, 31, 33, а також Таблицю до тексту наших "Зауважень та пропозицій" до даного проекту і у попередній публікації). Про те, що влада як держави, так й Києва дотепер неспроможна компетентно і відповідально вирішувати насущні питання незаподіюючи шкоди місту та людині з інших питань їхньої життєдіяльності свідчать недавні рішення державних органів та Київміськради стосовно розміщення беззаперечно необхідного Національного військового кладовища, але знов за рахунок земель Дарницького ЛПГ в межах лісопаркового поясу (з неминучим знищенням 100 га Биківнянських лісових територій), а також охоронної зони Національного історико-меморіального заповідника "Биківнянські могили" з традиційним порушенням рішень чинного Генерального плану м. Києва й усіх правових норм чинного законодавства, ДБН і санітарних правил планування і забудови населених пунктів. А для створення Меморіального кладовища є інші ділянки в межах м. Києва (що не мають подібних обмежень), наприклад вздовж і ліворуч Броварського проспекту та його продовження – вул. Київська (з під'їздом по вул. Т. Шевченка) у м. Бровари.

Схоже, "правки стосовно наслідків для довкілля у зв'язку із створенням буферних парків", що внесені у матеріали "Стратегічної екологічної оцінки", є єдиним скромним внеском у розробку цього документу. Але фактично

"Стратегічна екологічна оцінка" не розроблена, а те, що надано – нагромадження загальних довідкових даних (інформаційний "шум") без будьяких аналітичних і оціночних розробок (хоча б з урахуванням положень Закону "Про охорону навколишнього природного середовища" та вимог ДСП №173), що покликані впливати на основні планувальні рішення генерального плану та коригувати (у т.ч. відхиляти) помилкові та деструктивні проектні пропозиції та "наміри". А зараз це "стратегічна фікція" (див. також наші зауваження і пропозиції до п. 12 "Основних положень" даного проекту).

п. 45. Цитата: *"Відповідно до детального плану території району Осокорки у Дарницькому районі м. Києва, затвердженого рішенням Київради від 21.11.19 №695/2764, а також відповідно до рішення Київради від 14.07.2005 №774/3349 "Про передачу ТОВ "Контактбудсервіс" земельних ділянок для забудови об'єктами житлового і соціальнопобутового призначення у ж/м "Осокорки-Центральні (1, 2, 3, 4, 5, 6 мікрорайони) у Дарницькому районі м. Києва" передбачені у проекті Генерального плану Києва для житлової та громадської забудови"*.

Наведене пояснення типової схеми грубого порушення рішень чинного Генерального плану м. Києва й усього корпусу правових норм законодавства (а мова тут про забудову та нецільове використання проєктованого парку відпочинку між озерами Небреж і Тягле у густо заселеному районі з гострим дефіцитом озелених територій загального користування) є прикладом байдужого відношення до беззаконства і корупції, відвертого ігнорування життєвих інтересів і умов мешкання населення Києва.

п. 46. Цитата: *"Відтермінування та гальмування невідкладних заходів з будівництва дитячих садків та шкіл, інших об'єктів освіти, медичного забезпечення, фізкультури та спорту, інженерно-транспортної інфраструктури та інш., призведе до негативних економічних та соціальних наслідків, зростання безробіття, погіршення умов життєдіяльності населення і є недоречним"*.

Важко сказати, чого більше у даній цитаті (а "відтермінування та гальмування", що "є недоречним" стосується заклику до якнайшвидшого затвердження цього за суттю фейкового проекту) удаваної патетики чи лукавства. Адже багаторічне беззаконство, численні грубі порушення чинного Генерального плану м. Києва, "розробка" десятків ДПТ на базі неіснуючого юридично, нелегітимного "проекту Генерального плану міста Києва до 2025 р." (фактично – схеми реалізації корупційних намірів) вже призвели до тих самих "негативних економічних та соціальних наслідків, зростання безробіття, погіршення умов життєдіяльності населення".

Можна і треба зупинити "машину" корупційного промислу в столиці України, незаконного збагачення "армії мародерів", яким потрібен саме такий проект до 2040 р. (після чого зруйнований, не придатний для елементарного комфортного життя Київ вже нікому не буде потрібен як зона соціально-економічного і екологічного лиха).

п. 47. Цитата: *"Пропозиції щодо перегляду функціонального призначення конкретних земельних ділянок будуть уважно розглянуті під час громадських слухань, та при потребі винесені на розгляд погоджувальної комісії Київради"*.

Але автори мають за краще залишатися пасивними статистами, виконавцями кон'юнктурних вказівок від влади. Тоді запитання: навіщо здобувати вищу освіту, коли "начальству видніше"? У той же час громадські обговорення і слухання влада навчилася просто ігнорувати.

п. 48. Цитата: *"Пропозиції щодо необхідності розроблення схеми територіально-просторової організації Київської агломерації надано до відповідних управлінських структур Розробка документації з просторового планування Київської агломерації буде тривати декілька років. Заборона на тривалий час будівництва у місті з відтермінуванням невідкладних заходів призведе до негативних економічних та соціальних наслідків"*.

Відразу необхідно знову звернути увагу ще раз на один продукт корупційної діяльності вже чиновників Мінрегіонбуду, коли була здійснена перша спроба підміни теорії, методології і проектної культури містобудівного планування (як базової ланки містобудівного планувального управління: містобудівне планування, містобудівне проектування, містобудівне регулювання) на спрощене землевпорядкувальне "просторове планування", яке може розглядатися лише як документація щодо виключно реалізації рішень документації з містобудівного планування, проектування і регулювання (а не заміна усього корпусу стратегічних містобудівних рішень). Фактично під маркою "просторового планування" будується "дах" сучасного й майбутнього земельного дерибану й масштабних схем незаконного будівництва в Києві і по всій Україні (див. розгорнутий коментар до п. 10). Тому занепокоєння стосовно "заборони на тривалий час будівництва у місті" (а це необхідно лише для незаконного гіпертрофованого житлового будівництва) є безпідставним. Ніщо не перешкоджає будівництву усіх видів, коли воно базується на планувальних рішеннях чинного Генерального плану м. Києва (з можливими обґрунтованими змінами), ДПТ, розроблених на його основі, справжніх (доказових) МУО. А стосовно природи "негативних економічних та соціальних наслідків"— див. вище п. 46.

п. 49. Цитата: *"Прийняття рішення щодо розгляду та затвердження Генерального плану міста Києва відноситься до повноважень Київської міської ради"*.

Очевидно, це стосується не тільки рішень щодо "розгляду та затвердження", а також й власне розроблення містобудівної документації. Це ж стосується і проектів планування приміської зони Києва, що має статус регіону. Ініціатива за Київміськрадою у контексті узгоджених дій Київської облради і органів місцевого самоуправління. Й тут має бути державний, а не містечковий (чи корупціогенний) підхід.

п. 50. Цитата: *"У зв'язку з повною застарілістю матеріалів Генплану-2020 Київською міською радою було прийнято обґрунтоване рішення про доцільність розробки проекту нового Генерального плану, який враховує нові виклики, економічну ситуацію та законодавство"*.

Про те, що і чому "застаріло" у чинному Генеральному плані міста Києва і проекті планування його приміської зони, про неправові дії і маніпуляційну "кухню" стосовно "обґрунтованого рішення про доцільність розробки проекту нового Генплану" (фактично псевдогенплану щодо корупційних намірів осіб, причетних до влади), про об'єми плагіату інженерно-транспортних рішень чинного Генерального плану м. Києва, про врахування чийх намірів та яких "викликів" йдеться в проекті, як враховується "економічна ситуація та законодавство" див. п.п.1–49 даного коментаря.

п. 51. Цитата: *"Безпосереднє розташування проектного тимчасового депо метрополітену "Воскресенка" буде вирішуватись на подальших стадіях проектування"*.

Про неприпустимість розміщення метродепо в межах лісопаркових територій вже говорилося вище, тим більш для ще невизначеного "тимчасового депо метрополітену" ("Воскресенка"), що відображається у проекті нині на землях Дарницького ЛПГ (навіть "тимчасове метродепо" – це знищення значної ділянки лісопаркової території рекреаційного призначення). Але тут симптоматично те, що наведена вище цитата із інформації авторів проекту стосується Примітки до нашої Таблиці із 101 пункту під назвою "Перелік місць розташування нової, вже початої чи запланованої житлової, житлово-громадської і комунальної забудови, яке пов'язано з грубими порушеннями містобудівних планувальних і правових норм чинного законодавства", зміст якої був, як завжди, залишеним без уваги.

Проведене коментування інформації щодо опрацювання наших зауважень та пропозицій проекту Генерального плану міста Києва (КО "Інститут генерального плану м. Києва") не дозволяє говорити про наявність розуміння авторами усієї складності завдань і відповідальності за результати вирішення

актуальних містобудівних проблем, про оснащеність сучасним науково-методичним інструментарієм, про професійне ставлення до власної інтелектуальної місії при розгляді стратегічних містобудівних "викликів" нашого часу. Тому залишається в силі Висновок наших зауважень і пропозицій (вх. ДМА від 28.04 2020 №055/Д- 243), заключну частину якого наведено нижче.

Така розробка як незаконна (поза правовим полем) та така, що не відповідає статусу і якості стратегічної містобудівної документації і містить значний корупціогенний потенціал, не може бути предметом погодження та затвердження. Дане питання має бути повернено у законодавче (правове) русло з прийняттям відповідального рішення щодо розробки Проекту внесення змін до чинного Генерального плану м. Києва та проекту планування його приміської зони на основі аналізу його реалізації, усунення причин відхилення на практиці від його планувальних рішень та відновлення порушених просторово-функціональних балансів та параметрів розвитку міста (а в цілому – метрополії) із залученням сучасної методичної, технологічної (планувальної) та інформаційної бази містобудівного планування, проектування та регулювання згідно з вимогами законодавства і засадами державної містобудівної політики.

Однак лише відновлення елементарної законності та загального правопорядку буде ще недостатньо для подолання нагромаджених проблем та відновлення професійної культури містобудівного планування та проектування через інтелектуальний застій у науковій сфері, відсутність адекватного удосконалення методичних основ, постійне перекручення та погіршення значного кола положень законодавчої та нормативно-правової бази містобудування. Ситуація обтяжується і зтяжним фактично занепадом науки і освіти: як пишуть Ю.М. Манцевич і О.В. Макухін, необхідно визнати, що за роки незалежності вітчизняна містобудівна наука знищена повністю і очевидно що головними причинами цього стали нерозуміння ролі містобудівної науки і відсутність належного її фінансування, а також брак будь-яких ідей щодо реального запровадження нових методів проведення наукових досліджень та їх матеріального забезпечення [21, с.37,38]. Це ж стосується і російської дійсності, про що свідчить думка С.Д. Мітягіна: практика містобудування сьогодні ілюструє кризу теорії. Нової теорії формування систем розселення і функціонально-планувальної структури населених місць не створено, не організовано планомірних наукових розробок, ні навіть потрібного технічного регламенту містобудівної діяльності. Це примушує користуватися застарілою нормативно-методичною і теоретичною базою [22, с.16].

Проблеми змісту та цінності теорії містобудівного планування мають також міжнародний вимір. Кр. Бенгс відмічає, що проблема практичного

застосування положень теорії планування полягає у відсутності достатніх орієнтирів задля вирішення конкретних питань. Сьогодні практика містобудівного планування стає фактично обеззброєною як в аспекті нормативно-правового забезпечення, так й в аспекті організаційної побудови сфери містобудівного планування. Як вважає П. Хіллі, нині містобудування розвивається на новій теоретичній платформі та направляє свої цілі на "забезпечення потенціалу майбутнього" у протилежність минулим спрямуванням, що були налаштовані на "будівництво накресленого майбутнього" [23, с.323,324,335,337].

На наших "наукових прапорах", однак, усе ще написано "будівництво накресленого майбутнього", тобто: якось з "усім народом" домовимося про цілі, цінності, ідеї й консолідуємо ресурси на їх досягнення з використанням проектного (програмно-цільового методу). Тут справедливим буде поставити питання (які наші автори такого підходу пропонують чомусь вже після розробки генерального плану міста): як реагуватиме [генеральний план], якщо буде затримуватись або стане взагалі нереальною можливістю освоєння певних нових територій або спорудження магістральних інженерних комунікацій? Якщо суттєво зміняться інвестиційні можливості, вартість землі, норми та пріоритети її використання, чисельність населення, житлові стандарти? Чи зможе у цих випадках раціонально розвиватись місто за рахунок зміни наміченої етапності розвитку? Запропоноване розроблення у дві стадії: концепція генерального плану (стратегічний план використання і планувальної організації територій міста) і проєкт генерального плану (оперативний план) на основі концептуальної цільової моделі без жорстко визначеного терміну реалізації [24, с.79], не може бути адекватно здійсненим й довгостроково конструктивним без фундаментальних змін у теоретико-методологічній базі містобудування та планувального управління. Через таку саму причину правильне розуміння того, що існуючий стан міських проблем є відправним пунктом планування, що його доводиться оцінювати у динаміці розвитку, бо важливо те, з чим можливо доведеться стикнутися "завтра", куди заглянути доволі важке методичне завдання – не знаходить евристичних базових методологічних і технологічних уявлень трансцендентного характеру і обмежується традиційними вимогами до містобудівного планування (багатоаспектний характер, багаторівнева структура, опора на сучасні методи прогнозування і програмування, багаточасовий характер з наданням плануванню характеру "самослідкування" [додатково відзначимо це як позитив!], вбудовування планування у містобудівне правове поле) [25, с.6].

Тому знову ж має рацію Ю.М. Моїсєєв стосовно того, що для переборювання недоліків традиційних генеральних планів, орієнтованих на

практичні дії щодо рішення місцевих проблем [поточних, що потребують "мінімального зусилля"], необхідно убачати, що й поточне, й робоче планування мають здійснюватися в рамках концептуального підходу, що базується на загальноміському стратегічному плануванні. При цьому з упевненістю слід сказати, що "приватизація" не є панацеєю рішення насущних проблем – власність має знаходитися в тих руках, які можуть її утримувати та розвивати на користь для усіх й не використовувати її ні під яким оглядом на шкоду суспільству. В умовах природних і технологічних зруйнувань, глибоких економічних криз децентралізація також не є панацеєю, тоді включається зворотній механізм, що дозволяє мобілізувати ресурси і спрямувати їх у ті сектори, які найбільш важливі для наступного розвитку. Надмірне децентралізоване управління виявляється неефективним для координації антикризових програм (додамо – і фундаментальних містобудівних досліджень), особливо у період повоєнного відновлення, коли потрібні міри "централізації" для активного стимулювання пошуку шляхів вирішення актуальних проблем [26, с.5,12,13]. Тут доречно згадати й про актуальний мереже-центричний принцип військового управління! Спрощений підхід до розробки містобудівних планувальних рішень, прив'язаний до обмеженого кола факторів, "місцевих умов і можливостей" та мінімальних вимог ДБН породжує відповідне "варіантне проектування", коли набір та перебір наперед "сконструйованих варіантів розвитку" не надає упевненості у тому, що вибрано єдиний правильний варіант з усіх можливих внаслідок того, що справжній кращий варіант взагалі не сконструйований і не включений до розгляду через неналежний рівень теоретичного знання [27, с.6,7].

Навіть у методологічно просунутому дослідженні знову формуються вимоги до обґрунтування концепції тільки просторової організації та розвитку міста, яке до того ж трактується як "складний системотехнічний комплекс з поведінкою (ергатичний)", що формується "на основі дерева цілей" з метою "підвищення його соціально-еколого-економічної ефективності – ефективності як співвідношення корисності (соціальна [!] складова) до затрат (економічна складова) та негативних наслідків (екологічна [?] складова)" до того ж з "керованим розвитком" і чітко визначеними цілями, обмеженнями і ресурсами [28, с.149]. Такий підхід та трактування є значним кроком назад до техніцистських уявлень про "штучні системи з вбудованою людиною", що було породжено в області т.зв. "системотехніки" що майже перед 50-ма роками – машино-людські комплекси із прямолінійною бухгалтерією "витрати с вигоди". Хибні уявлення про місто як деяке штучне утворення ("для суспільних функціональних потреб") та його "предметно-просторове середовище" ще поширені у науковій літературі. Відомі спроби системотехнічного підходу ("з

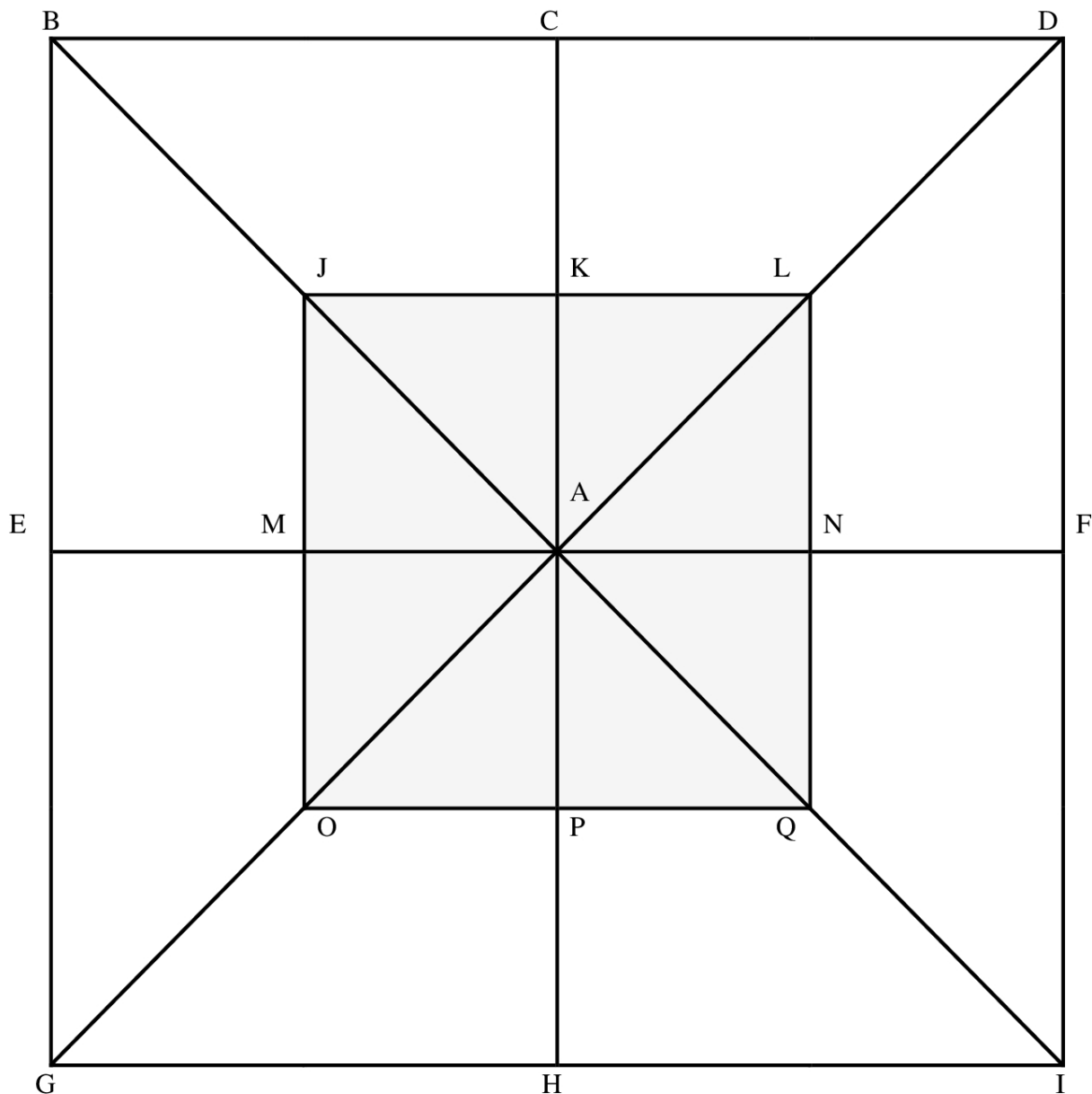
мінімальним теоретичним обґрунтуванням і здоровим смыслом") стосовно усунування невідповідності містобудівних документів реаліям сучасної життєдіяльності поселень, розроблених згідно з нормативними вимогами, але "без врахування можливих змін процесів функціонування поселень", що знайшло своє відображення у низькій ефективності генеральних планів та нерозробленості засобів економічного (ринкового) управління містобудівними процесами і методів оцінки наслідків управлінських дій. Однак виключно функціоналістське уявлення території поселень як "складної містобудівної системи, що являє собою взаємозв'язані структури з зворотними зв'язками" (за що Дж.Форрестер, на наш погляд, не несе відповідальності) є граничним виразом емпіричних підходів до поселень як "урбанізованих територій" природно-штучного характеру, що у разі коли такі підходи будуть навіть забезпечені комплексом математичних методів, інформаційних моделей, сумативних емпіричних описових оцінок – усе це не наближає до принципового та дійсно ефективного вирішення гострих містобудівних проблем (див. [29]).

Але місто не є штучним (чи природно-штучним) середовищем й для нього, як процесо-середовищного ландшафтного (природно-техно-соціумального) ареалу притаманні чотири базові рекурсивні процеси розселення (чого не розуміють, вочевидь, не тільки згадані автори): формування, функціонування, розвитку і відтворення, які розгортаються у відповідних середовищах (характерних аспектах) розселення, що мають свої об'єктивні трансцендентно-іманентні закономірності здійснення й не підвладні свавільному "керуванню" завдяки перманентній дії логос-системного механізму втілення культурних форм розселення, який має структурні, генетичні, організаційні і композиційні складові, що у свою чергу мають семантичну процесо-ресурсну орієнтацію: просторову, функціональну, латентну і інтегрально-планувальну – це забезпечує усі аспекти динаміки автопоезису ландшафтного феномену розселення (у т.ч. міста) [30,31]. Тому говорити лише про "просторову організацію" як єдиний інструмент (із ансамблю 16 містобудівних інструктивно-інструментальних категорій, що розкривають зміст трансцендентних планувальних технологій здійснення цілісних феноменів розселення) для вирішення концептуальних завдань навіть тільки розвитку міст є, як мінімум неможливим, а спроби застосування певної моделі "п'ятивекторного простору" є абсолютно не операційні й не можуть "суттєво впливати на прийняття містобудівних рішень" [28, с.150]. Як справедливо відзначав Ю.М. Білоконь, "планування міст та територій тепер розуміється не лише як процес їх просторової організації, а й як широкомасштабна сфера комплексного управління їх розвитком, яка торкається державної політики" [32,

с.10]. Тут доцільно і припустимо говорити про певну семантико-предметну "хмару" (область передумовлених розміток) смислозначень та її епістемологічні розрізнення, що потребують рефлексійно-методологічного осмислення для розробки фундаментальної теорії містобудування (див. рисунок). Цю схему у певному сенсі можна трактувати як динамічно збалансований подвійний "логічний квадрат" подібно до "логічного квадрату Хохлова та його динаміки" [33, с.8].

Очевидно, до речі, вже давно (критично давно!) існує гостра проблема створення інтегральної спеціальності та відповідних освітньо-професійних програм щодо підготовки планувальників-містобудівників (повноцінна спеціальність "містобудування", а не різні мілкоаспектні спеціалізації) як головного інтелектуального ядра креативної ланки сфери планувального управління, що синтезує сутнісний зміст усього комплексу питань обґрунтування, розроблення, прийняття та реалізації містобудівних рішень. І з даної проблематики вже існують перші продуктивні напрацювання [32,34].

Один із варіантів правил утворення складного цілого та його фрагментів на основі принципів нелінійного синтезу (суперпозиції як з'єднання діянь емерджентності і обмежень) і належної топології з'єднання процесо-середовищних частин (як реалізації інструктивних монтажних схем логосистемних технологій) може трактуватися (за О.М. Князевою і С.П. Курдюмовим) таким чином: не все, що бажано, можна здійснити (майбутнє відкрите в образі спектру наперед детермінованих можливостей, дискретних наборів складних базових еволюційних процесів); дій у потрібному місці та у потрібний час (діяння на середовище має бути відповідним "природному шляху" речей як "м'яке" управління – це управління за допомогою розумних дій і адекватних впливів); дозволити цілому самоуправлінню та самопідтримуванню (малими резонансними діями "підштовхнути" ціле до одного із власних і благоприйнятних для речі-суб'єкту шляхів розвитку та відтворення); не вийде того, чого не може вийти (необхідно відмовитися від спроб нав'язування реальності того, що їй не властиве, "примушувати" цілісну реальність розвиватися на шляху чужорідному для неї); малим можна спричинити більше, але більшим не завжди досягається й мале (тут про необхідність визначеної топології і, вочевидь, адекватної технології управлінського діяння), за правилами симетричної "архітектури" дії, резонансного, а не виключно інтенсивного впливу (див. [35, с.198–200, 213]). Тому актуальною є вимога стосовно запровадження в технологію проєктування "фільтру" як сукупності критеріїв, обмежень і спеціалізованих вимог до територій і містобудівних об'єктів, які необхідні для забезпечення захисту міського середовища.

Пояснення

BDIG – циклостадійне становлення; JLQO – циклостадійна трансформація; BSAE – простір формування; CDFA – час функціонування; EAHG – субстанція розвитку; AFIH – мова відтворення; JKAM – будова; KLNA – функції; MAPO – властивості; ANQP – закономірні зміни; А – місце (фокусування) топоформного прикліпнення (реплікації); BI, DG – вісьові відношення конфігурування; CH, EF – сферичні відношення ресурсвітлення; BA – ритми втілення (формування); DA – періоди втілення (функціонування); GA – фази втілення (розвитку); IA – цикли втілення (відтворення); AJ – циклоритмізація; AL – циклоперіодизація; AO – циклофазис; AQ – циклоепітаксія.

Рисунок. Семантико-предметні області здійснення та динаміки процесо-середовищного феномену розселення (розмітка фокусів осмислення сутнісного розрізнення складових формовтілення ландшафтного цілого)

Мова йде про захист міського середовища життєдіяльності саме від прийняття і реалізації небезпечних або помилкових рішень [36, с.36], що притаманне, на жаль, сучасній планувальній практиці. Також актуальною вимогою сьогодення є впровадження інтегративних метрик як взаємозв'язаних правил та схем співмірності (вимірювання) планувальних технологічних смислосначевих характеристик архітекτονіки, фігуралістики і темпоралістики ландшафтних феноменів.

До теми, у регулярному зверненні до змістовної сутності трансцендентних технологій втілення міського середовища (через переборювання товщі усієї світової речовини у пошуках кінцевої істини за А. Тарковським) для запобігання катастрофи "міста приреченого" можна добачати зміст дослідницького завдання містобудування стосовно істини "поза історії, по інший її бік", там де "місто" вже не тільки не руйнується, але створюється (див. матеріал В. Скуратовського, "Столичные новости", № 12 від 2-8 квітня 2002 р.). З цією тезою перегукується (особливо у контексті спроб засобами формалізації і математизації компенсувати вади усе ще поширеного емпіричного підходу до розвитку містобудівної теорії) думка Й.В. Гете, який перефразовуючи Піфагора говорив, що числа не управляють світом, а показують як управляється світ, розуміючи, що числа відображають сутність речей (додамо – їхніх форм-логосів!) через зв'язаність їх відношень, через пропорцію (див. [37, с.21]).

Зараз можна стверджувати, що конструктивним напрямом теоретико-методологічного обґрунтування виходу з всебічного кризового стану містобудування, що зароджувався вже давно, є визначений нами майже 20 років тому [38, 39] підхід, що й дотепер методично та технологічно конкретизується у низці публікацій стосовно уявлень про місто як процесо-середовищний (ландшафтний) феномен розселення та логос-системний механізм експлікації (здійснення) його ідеальних культурних форм. Однак ще раніше Г.П. Мельниковим було однозначно встановлено, що "... система – це і умови, і основа об'єкту чи події, і процес становлення його сутності і його подальших змін" [40, с.84]. Тому традиційне повторення того, що "містобудівна система" є якимсь складним об'єктом (матеріальним чи гібридним) демонструє нерозуміння сутності "природи" містобудівної дійсності розселення. Як свідчить наведена цитата, система – суть механізм здійснення та існування феноменів розселення (речей і подій), що містить якраз технологічну основу та мережу зв'язків розгортання та втілення форм відповідних містобудівних феноменів.

Про необхідність "проникнення в нову суть розвитку та функціонування населених місць" й потребу "науково осмислити мало відомий механізм саморегулювання в процесах функціонування та розвитку міст" (без чого "будь-

яке втручання ззовні в процесі містобудування без осмислення їх глибинної суті може бути хибним") й про те, що "головне завдання полягає тепер у вивченні об'єктивних законів містоутворення" говорилося ще майже 25 років тому [41, с.8,11]. Але й сьогодні це завдання далеко від його ефективного вирішення. В.О. Тімохін також надає значної ваги змісту "природних механізмів міського розвитку": когерентного узгодження і діяхоризації, інтерференції і синхоризації, резонансного узгодження і діахронізації, синергетичного упорядкування і синхронізації прямих і різномних динамічних контактів (взаємозв'язків) складових нового (містобудівних цивілізацій) [42, с.456,457]. Можна говорити, що "природа" передбачає передумання як управляючої, так й "будівельної" інформації, що необхідна для копіювання "алгоритмічних перетворювачів" [агрегатів механізму] як рекурсивно-паралельний процес [43, с.69,71].

Як посвідчує проведений аналіз проблематики генерального планування Києва змістовно-методичні проблеми охоплюють (прошивають) усі складові традиційної управлінської системи: постановка проблем – вироблення рішень – прийняття рішень – виконання рішень – контроль за виконанням рішень. І тут необхідно нагадати думку К. Лінча стосовно того, що перше питання для прийняття рішень завжди формулюється однаково: "У чому суть проблеми?". Усвідомлення проблеми завжди є акт цілісного сприйняття: образ ситуації у її обмеженнях, образ цілей, образ споживача, образ наявних засобів й можливих типів рішень. Проблеми немає до тих пір, поки немає цілісного образу такого роду й процес рішення зводиться до послідовного прояснення вихідного образу, поки не уявляється тверда основа для дій (первісна концепція [форми]... без фальшивого протиставлення міста і природи, штучного і природного, людини і інших живих істот). Практика містобудування означає мислення у поняттях процесів, породжуючих стратегій і методик управління [44, с. 46,200,204].

У зв'язку з цим у контексті розрізнення класичних і некласичних моделей раціональності очевидно доречно ще раз надати трактування принципів містобудівної проєктної і планувальної діяльності (як етапів планувального управління дійсністю розселення) з використанням відповідних суджень В.В. Ілліна [45, с.133,134]. Так принципи планування (які відповідають більш ширококонтекстним некласичним моделям раціональності щодо креативно-рекурсивного синтезу) фокусуються на загальнозначущих, безумовних, глобальних параметрах діяльності щодо досягнення визначених цілей і виправданих цінностей, що вписуються у лінії загальнолюдського розвитку, а також на розумінні відповідальності за існування світобудови як цілого (це про перший етап планувального управління стосовно встановлення та фіксації

перспективних ейдос-феноменологічних характеристик процесо-середовищного ландшафтного континууму). Принципи проектування (які відповідають класичним моделям раціональності щодо рекурсивного форматування середовищних організованостей) центруються на ситуаційних параметрах діяльності: узгодженість з умовами, всебічний облік та розрахунок умов, звіт про наслідки діяльності в умовах на основі стандартів, що історично задані – зразків досягнення реалістичних цілей задля оптимальної, ефективної (життє)діяльності (це про другий етап планувального управління, з якого походить третій – зонінгові правила регулювання містобудування та землекористування). Тому, відзначає В.В. Іллін, доцільність та свідомість діяльності визначається можливістю осмислено її планувати на основі побудови антиципуючих (наперед визнаних) ідеальних схем поведінки, що детермінуються планом майбутнього (але неконвенційного "штибу") та у відповідності до благонабутих можливостей, які реалізуються завдяки свідомій постановці цілей і розробленню стратегій та вироблення програм щодо їх досягнення [45, с.149].

Онтологічна модель "геному" трансцендентних планувальних технологій логос-системного механізму ейдос-феноменологічного втілення форм дійсності розселення (див. рис. 3 в [46]) демонструє конфігурацію суттєвих, повторюваних, інваріантних (законоподібних) зв'язків і відношень притаманних ландшафтним феноменам містобудування. Закон, як резюмує В.В. Іллін, є сутнісно необхідний зв'язок між явищами, що повторюється, й який виявляється універсальними номологічними реченнями та онтологічними параметрами [45, с.82]. Цим визначається стратегічний характер містобудівного планувального управління (у його онтичному, інформаційному та інтроформаційному вимірах) що зумовлено фундаментальними уявленнями метафізики (культури розуму за І. Кантом) стосовно феномену життя – воно передбачає певний сукупний план, принципи єдності і цілісності, якому функціонально повинні слугувати окремі частини. Він (план) має міститися в деякому вищепоставленому принципі життя як онтологічно-конститутивному принципі, який обґрунтовує і управляє розгортанням та збереженням смислового образу цілого у взаємодії членів [47, с.183,184]. До речі наведемо цікаву думку: мало відомо, що латинський термін "інформація" споконвіку був холістичним – у лексиці середньовіччя він означав "долучення форм(и)" (Богом – у свої створіння, включаючи живих істот). Геном при цьому – не програма розвитку, а лише сукупність її управляємих модулів [48, с.251].

Факти відображають ефекти взаємодії речей (компонентів), що породжуються цільовими і причинними факторами дії механізмів експлікації їх (топо)форм, які (дії) визначають динамічний характер (результат) їхнього

формовтілення. Причини явищ необхідно відділяти (як говорив ще Е. Дюркгейм) від цілей, яким ці явища слугують як умови здійснення речей. Однак такий результат не може бути свавільно заданим (запроектованим й тощо) з гарантією відсутності негативних наслідків такого управлінського рішення. У цьому контексті необхідно звернути увагу на розрізнення у ноосферогенезі адаптаційних [лінійних] і біфуркаційних [нелінійних, при нагромадженні затримок розвитку, порогів формування, ускладнень функціонування] класів режимів механізму реалізації і ключових факторів [енергохарактеристик] розвитку за Л.Г. Мельником [49, с.58]. Енерговібрації місця породжують просторові уявлення, що втілюються у природно-технічній геометрії міст та їхньої функціональної диференціації і орієнтації (за Свами Анандом), а ноосферогенезі розвитку біосфери гармонізується з мисле творчістю соціуму, коли миследіяльність людини регулюється за рахунок використання інформаційної "бібліотеки програм" Всесвіту (за В.Д. Плінкіним) [49, с.37]. Причини і цілі задаються інструкціями планувальних технологій логос-системного механізму (композиційні монтажні схеми), а процесо-середовищні дисонанси, що можливо виникають при неузгодженому розгортанні процесів втілення та конфліктному характері змін (через неадекватне управлінське втручання) параметрів (дефіцитності якості) складових середовища розселення, покликані (в рамках операціональної замкнутості) "усувати" композиційні тригер-схеми планувальних технологій логос-системного механізму задля досягнення динамічної вибіркової цілісності та ідентичності містобудівних феноменів (див. [46]). При цьому (за В.Декомбом) інструменти [як база доказу] не треба використовувати як інструкції [база винахідництва] й навпаки, що має бути врахованим для систематизації методів прийняття містобудівних рішень.

Тут доречно розглянути відомий "геосистемний" варіант трактування сутності роботи регулятивних технологічних тригер-схем механізмів здійснення ландшафтних феноменів розселення. Як пише О.П. Ковальов, реалізувати свою внутрішню ціль може тільки цілісність-річ, що має достатню потужність і внутрішню різноманітність, яка перевищує деяке критичне значення. Й цьому стану має відповідати певний характерний розмір [фігура] й набір/відбір геосистемних режимів щодо їх розмірності: має існувати визначений діапазон просторово-часових масштабів, який забезпечує можливість одночасно стійко відтворювати речам свої функції і адаптуватися до зовнішніх змін, а також мати здатність до підвищення стійкості та ефективності функціонування цілого. У кожний момент часу перед елементами [речі] виникає необхідність "прийняття рішень" (в "метаболичному" смислі) про перехід у той чи інший стан. За відсутності реакції на зміни ситуації

нагромаджуються помилки, що призводить урешті-решт до зруйнування режимів [речей]: оптимізація тут означає збільшення часу існування і реалізації поведінки як способу вибору і комбінування дій [50, с.120,134].

Можна таким чином визначити змістовний вплив композиційних тригер-схем на розробку та прийняття містобудівних рішень – це гармонічна розмітка, логічне орієнтування, граматичне прописування і осмислене здійснення варіантів стратегічних змін (трансформації) задля подолання конфліктності (неадекватності) параметрів стану атрибутів феноменів розселення (відповідно до діапазонів шкал смислосзначень) у ході реалізації композиційних інструкцій (монтажних схем) з метою підтримування оптимального рівня рамкових порогів коливань процесо-середовищних значень (власне забезпечення закономірних змін параметрів втілення й є метою планувального стратегування) в умовах "етапної конфліктності" (за Г.Кагановим) та заради виключення "кінцевих станів" динамічного ландшафтного цілого розселення.

Як пишуть Є.І. Ізварін та А.А. Гордєєва, критика функціоналізму доказала, що на відміну від штучно спроектованого згідно з тими чи іншими установками утворення, у якого немає нічого зайвого, урбанізований організм, що природно розвивається, існує з надлишковістю зв'язків і функцій. Сучасна теорія і практика вибору економічно і соціально ефективних проєктних рішень пропонує двоякий підхід: 1) бажані "ефекти" зафіксовані, й завдання зводиться до їх досягнення із мінімальними витратами; 2) витрати задані й в їхніх рамках визначаються шляхи до максимізації ефекту. Методики першого підходу забезпечують т.зв. "простий вибір" містобудівних рішень, коли планувальні варіанти дають однаковий ефект та співставляються лише приведені витрати. Але, як правило, варіанти, що порівнюються, такої однаковості не забезпечують. Традиційний для другого підходу балансовий метод – забезпечити вибір плану, що максимально реалізуватиме суспільні цілі (за Н. Лічфелдом). Важливо, що при оцінці альтернатив задіяні усі умови. Але не можливо таку ж повноту поширити на суспільні цілі, які цей метод передбачав максимально реалізувати. Тому необхідний більш гнучкий апарат роботи із ними. Й тоді непотрібна на стратегічному містобудівному рівні деталізація буде внесена у розвиток міста на відповідному етапі (див. "матрицю досягнення цілей" за М. Хіллом). Однак оцінка розвитку надвеликого міста в цілому набагато складніша. З'являється нова проблема – поєднання методик "зважування" різних фрагментів об'єкту, що формується, на різних стадіях та рівнях його проєктування. Містобудівній діяльності необхідні гнучкі методологічні конструкції, що дозволяють діяти і при інформаційній недостатності й при певній неузгодженості окремих відомств та організацій [51, с.13,14,15].

Важлива спроба розробки методики визначення еталонних ("зважених") уявлень щодо складових технологій управління розвитком міст (та їх фрагментів) була здійснена ще у середині 1970 років на основі "моделі потрібного майбутнього" М.О. Бернштейна, для створення якої запропоновано використання імітаційного моделювання, що найбільш повно відображає причинно-наслідкові зв'язки, а також із залученням результатів екстраполяції склавшихся тенденцій, коли проводиться їх порівняння саме з даною моделлю як мірою чи еталоном майбутнього. Еталон тут являє собою не просто перелік кількісних показників, що нормують окремі параметри міського середовища, а й модель його структури (побудови) [52, с.93]. Разом з тим додамо: такий еталон має бути зв'язаний із шкалами потенційно можливих смислосзначень параметрів та місії розгортання атрибутів культурних топоформ розселення, до того ж з урахуванням неекстрапольованих циклостадійних змін здійснення феноменів розселення. Тим більш, як стверджують автори, еталон є регулятором розвитку й тому він повинен мати, перш за все, дві якості: перспективність і реалістичність, й на відміну від норм і правил еталон повинен служити нормативним документом, апроксимованим до конкретних умов даного регіону, і якщо норми і правила визначають лише первісні та результуючі величини, то усі продуцентні величини нормуються еталоном [52, с.93,95]. Однак запропонований авторами можливий підхід до складання уніфікованої технології містобудівного проектування та розробки еталонів на основі спрямованого вибору варіантів, коли кількісні методи застосовуються паралельно з якісним вибором і оцінкою рішень, що розглядаються, на інтуїтивному, інтуїтивно-графічному, графоаналітичному і аналітичному рівнях не передбачає розрізнення та врахування специфіки ресурсотілення притаманних чотирьом базовим процесам розселення [52, с.97–101]. Наш коментар тут: такі розробки та прийняття подібних містобудівних рішень та артикуляція змісту еталонів можливі перш за все на базі чотирьохскладеного планувально-технологічного процедурного ходу (поетика, архітектоніка, фігуралістика, темпоралістика), що обґрунтовано в [46].

Вже було встановлено, що в умовах різкого здрібнення та збільшення числа суб'єктів інвестиційно-будівельної діяльності, а також множинності суджень з цього питання доцільна розробка документації з правового зонування (у складі містобудівної документації) на чотирьох рівнях деталізації: правове зонування на рівні генерального плану міста; регламентний план на рівні проекту детального планування; правове зонування на рівні проекту розпланування і забудови території; регламентний план на рівні об'єкту будівництва (містобудівного комплексу) [53, с.14,16]. Зміст регулятивного зонування при розробці містобудівних планувальних рішень на етапах

комплексної оцінки території, встановлення параметрів планувальних одиниць та показників містобудівної цінності територій був розглянутий також при визначенні місця планувального регулювання в управлінні розвитком територій [54, с.31,32] й стратегіями реалізаціями містобудівних програм [55, с.23–36]. Однак цілісно-варіативного стійкого і одночасно гнучкого технологічного арсеналу безперервного містобудівного планувального управління ще не розроблено та не апробовано.

Нарешті необхідно проаналізувати численні пропозиції виділяти такий вид планувальних розробок як майстер-план в опозиції (чи як додаток) до традиційних генеральних планів міст (які деградували, редукували та змістовно спустошувалися останні роки не тільки в Україні), що усе більше перетворювалися у вузько землевпорядкувальну документацію. Цій темі було присвячено ґрунтовне дослідження міжнародного досвіду стратегічного планування на прикладі 10 міст [56]. Однак рівень розуміння змісту даної проблеми та трактування терміну "майстер-план", що застосовується у різних значеннях у закордонній літературі, ще не можна визнати задовільним. Так у англійській літературі даний термін означає містобудівне рішення району, кварталу чи ділянки, де проектуються різні будівлі та комплекси (що ближче до рівня ДПТ!). Коли ж "майстер-планами" називають стратегічні документи т.зв. "просторового розвитку" (що мають комплексний чи галузевий характер, але за суттю – просторового формування) то мова іде стосовно, як правило, міської забудови та інфраструктури. Автори згаданого дослідження із КБ "Стрілка", однак, трактують "майстер-план" (як це подає О. Муратов) вивернутим (навиворіт) способом як стратегію "просторового розвитку", що містить виразну (?) "містобудівну компоненту", та розробляється публічною владою за участю представників різних груп інтересів [56, с.12,13]. Хоча відразу автори застерігають, що мова йде не про "стратегію просторового розвитку взагалі", а про її "різновид" як продукт (!) стратегічного планування, коли завжди йшлося про вибір чи обмеження задля досягнення бажаних результатів в умовах дефіциту ресурсів (додамо: тобто при реалізації саме генеральних стратегічних рішень, коли "формується бачення того, яким має стати місце у віддаленому майбутньому"). Й автори визнають, що майстер-план не треба плутати з генеральним планом, і що необхідна наявність обох документів для управління розвитком територій. Але знов відносять генеральний план (у нинішньому його антимістобудівному дискретизованому стані) до документу, що регулює питання землекористування (хоча це його прикладне значення задля реалізації містобудівних планувальних рішень!). Усі наведені авторами недоліки генеральних планів (що притаманні ряду сьгоднішніх кастрованих псевдогенпланів) не можуть бути зараховані до культурних норм справжньої

містобудівної документації щодо генерального стратегічного планування: *"генплани вміють обмежувати, але не навчилися стимулювати. Майстер-план розглядається як імпульс для запуску позитивних змін"* – тут чого більше: некомпетентності чи нерозуму. Без рішень справжнього генерального плану ніякий "імпульс" не допоможе, а от усілякого лиха для міста може накоїти забагато (приклади відомі); *"генпланам бракує комплексності. Стратегічні майстер-плани прагнуть у необхідній мірі враховувати соціально-економічну, геополітичну і екологічну проблематику"* – усе якраз навпаки: для справжнього генерального плану характерне повне врахування не тільки вказаної, а значно більшої проблематики процесо-середовищної дійсності розселення; *"встановлені законодавчо формати генеральних планів, а також процедури їх погоджень та затвердження роблять ці документи недостатньо гнучкими та адаптивними, а майстер-планування – динамічний і креативний процес"* – тут очевидно: законодавчо-нормативна база містобудування під тиском будівельного лобі та корупції підтримує деградаційні тренди і руйнівні тенденції, є вкрай неприйнятною і потребує корінного перероблення, а майстер-плани поки поза законом; *"генплан не концептуальний, а оперативний документ, його головне завдання – регулювати розміщення тих чи інших об'єктів та слугувати базою для розробки містобудівної документації. Стратегічне планування апелює до образів, принципів та ідей. Його ціль – надати можливість усвідомлювати яким може бути місто та як досягнути бажаного результату"* – тут неправда: справжній генплан саме є концептуальним документом, а неназваний прямо майстер-план є оперативним документом. Усе інше тут про справжній стратегічний генеральний план, що ґрунтується на містобудівних дослідженнях та є базою для розробки містобудівної документації наступних рівнів; *"генплани мають вузькопрофесійний характер. Їхня мова не зрозуміла обивателям, вони залучені до розробки генпланів формально, коли здійснюються публічні слухання [готового документу]... а майстер-план націлений на залучення стейкхолдерів і у період обговорення порядку розвитку, і у період розгляду документу"* – вже говорилося, що у культурній нормі містобудівного планування обов'язковим є здійснення регулярних досліджень широкого спектру, у тому числі соціально-демографічного і соціокультурного профілю, а також тематичного анкетування, опитування і ментального картографування. А більш широкому залученню "стейкхолдерів" заважають положення чинного (неадекватного) законодавства. А про незрозумілу для обивателів професійну мову ще буде сказано нижче [56, с.12–19].

Наші висновки підтверджуються й аналізом власне матеріалів вивчення досвіду 10 міст, поданих у роботі, що розглядається. Фактично усі наведені

приклади демонструють підходи до генерального стратегічного планування великих агломерацій (метрополій, регіонів) із розрізненням стратегічного концептуально цілісного та тактичного проєктно-фізичного рівнів: спільний стратегічний план земель Берлін і Бранденбург, правда з використанням "слабкої" для стратегічного рівня завдань теорії "Центральних місць" В. Кристаллера і плани землекористування для окремих регіонів; стратегія "регіонального росту" метрополісу (агломерації) Великий Ванкувер та 9 галузевих реалізуючих стратегій і дороговказ по реалізації регіональної стратегії ("майстер-план") з розробкою схем землекористування метрополії; ідеальна модель агломерації Великий Копенгаген ("фінгерплан") з розрахунками наслідків та ризиків і наступним розробленням майстер-планів з елементами стратегування і прогнозування; стратегічний план розвитку Великого Лондону з визначенням ключових показників ефективності та з розробкою локальних планів реалізації "Плану Лондону". І тут важливо навести авторитетну думку експерта з оцінки розвитку міст Г. Кларка (це й до питання розуміння професійної мови): усі стратегічні плани розробляються не для городян, а для влади – гаранта стабільності для ринку, й тому стратегії генерального плану необхідно додержуватися не менше 20 років [56, с.135–138]. Продовжуємо приклади даного дослідження: метрополітенська планувальна стратегія розвитку агломерації Мельбурна ("План Мельбурн") із локальними муніципальними схемами планування; стратегія (схема) розвитку метрополітенського регіону (ареалу) Іль-де-Франс (Великий Париж) із постійним моніторингом реалізації та локальними урбопланами; концептуальний план Сінгапуру (довгостроковий стратегічний документ на 40–50 років) із середньостроковим генпланом ("майстер-планом") на 10–15 років – нормативно-правовим документом щодо землекористування; образ міського планування (основа генерального плану) метрополісу Токіо (агломерація) із супутніми стратегіями міської реконструкції, поліпшення житлових кварталів і районів, стійких до природних катаклізмів на базі яких розробляються генплани (фактично "майстер-плани") окремих територій; регіональний комплексний план агломерації (метрополітенського ареалу) Великого Чикаго на 30 років із розробкою муніципальних окремих територіальних планів (за суттю ДПТ чи "майстер-плани") щодо розвитку "матеріальної інфраструктури"; комплексний генеральний стратегічний план метро-регіону Шанхая та детальні плани окремих регіонів у рамках дворівневого містобудівного планування (див. [56, с.29–301]).

Таким чином, спроби відмовитися від повноцінних генеральних планів, заміщення їх майстер-планами чи перевернуті роль та значення цих містобудівних документів (чи трактування їх як переважно

землевпорядкувальними) є абсолютно необґрунтованими і контпродуктивними (див. [56, с.314–329]). У той же час дане дослідження містить вірні тези (у матеріалі О.Муратова і О.Брюхановського) про доцільність комплексного стратегічного планування, що включає соціально-економічні і просторові аспекти, коли стратегія розробляється у складі матеріалів обґрунтування Генерального плану, що є його концептуальною частиною або саме Генеральний план є стратегічним документом, а його конкретизацією – документи планування територій (галузеві і територіальні схеми). Тоді майстер-плану відповідає (додамо – коли це тактичний рівень фізичного містобудівного планування) декілька документів (що конкретизують Генеральний план) середньострокового характеру для різних територіальних одиниць [56, с.402,403,409]. Це співзвучно й з висновками експертів ЄС і США (в огляді Л. Альбрехта) стосовно того, що план землекористування перешкоджає небажаному розвитку, але не забезпечує бажаний розвиток, коли він є необхідним... Більшість планів землекористування присвячені в основному "фізичним" аспектам і "фізичному" вирішенню соціальних і економічних проблем й тим самим вони часто-густо абстрагуються від реальних, історично обумовлених параметрів людської діяльності. [Без генеральних стратегічних планів] ... очевидно, що ряд цілей планування, таких як зв'язне, зручне і компактне місто не може бути досягнуто виключно за допомогою планування фізичних об'єктів [56, с.501]. Солідарний з цією думкою і Г.А. Малоян, коли він характеризує стан місторегулювання (у широкому сенсі слова – планувального управління) яке тепер цілком призведений до оперування "сферою нерухомості", "майново-земельними відношеннями", "інвестиційною привабливістю", "правовим зонуванням" та інше, як відірваного від територіально-планувальної основи, яка принципово (стратегічно адекватно) орієнтує [місторегулювання]; що незабаром, можливо, й перетворення містобудування у якусь юридичну галузь землевпорядкування. Як пише Г.Я. Малоян, цілі планувального регулювання полягають у створенні функціонально-територіальних фізичних передумов найбільш оптимального вирішення соціально-економічних задач [57, с.20]. Корисним у цьому контексті є досвід розробки та моніторингу Стратегічного плану Санкт-Петербургу, що не втратив свого практичного значення [58].

Необхідно відзначити, що типовою помилкою на кшталт "поставити воза попереду коня" є таке методологічне розділення "містобудівного процесу", коли певна "метапрограма" як концепція містобудівного розвитку "методологічно розташовується над генеральним планом" (як стратегією), а оперативне планування і реалізація розглядаються на рівні п'ятирічки з будівельними дворічними планами [59, с.14]. Але виникає питання: на якій

теоретико-методологічній основі має розроблятися така "концепція" – посилення на комплекс традиційних прикладних передпроектних емпірично-оцінних наукових досліджень і ресурсно-цільові моделі, що ніколи не забезпечують "визначення сукупності цілей і задач комплексного розвитку міста", не є адекватним. До того ж будь-яка програма (навіть "метапрограма") не може передувати генеральному стратегічному плануванню, а є наступним (за визначенням) етапом (засобом) якраз реалізації рішень генерального плану (та іншої містобудівної документації), який потребує (як вірно відмічають автори) "безперервного проектування". Тому історичне тяжіння до керуючих "директивних програмних вказівок" (неважливо від кого) замість розгортання продуктивної фундаментальної теоретичної мислєдіяльності у сфері містобудування має бути категорично подолано. "Перевернутим" зберігається хід думок й у наступній публікації на цю тематику [60], що обумовлено, очевидно, домінуванням "типової емпірико-моністичної картини світу", де причини та наслідки постійно замикаються у "заворожене коло", хоча теза про місію міста в "загальноісторичному культурному полі" у черговий раз вказує на напрямки подолання кризи мислення, але тоді, коли не намагається визначити смисл місії міста (феномену розселення) виключно на основі типологічних аналогів, глобалізаційних порівнянь чи ходових ідеологем.

На жаль в рамках "середовищного підходу" до розвитку міста також не коректно проведено розрізнення способів "здійснення дій у співвідношенні до змін у міському середовищі". Основна теза: план – завжди план реалізації програми (дії на досягнення цілей, що відповідають на питання "що робити") через проекти (як конкретні, наочні образи бажаного результату, що відповідають на питання "як робити") – такий план відповідає на питання "коли та якими засобами" [61, с.9]. Однак, таким чином трактований "план" фактично відповідає смислу та змісту поняття програми, яка й покликана реалізувати рішення стратегічного генерального плану та (з врахуванням) відповідних містобудівних проектів. До того ж знову сплутується сутність фізичного територіального плану, що конкретизує рішення стратегічного генерального плану із змістом т.зв. "планів соціально-економічного розвитку" чи галузевих програм. Й при цьому актуальним залишається настановлення В.Л.Глазичева стосовно розкриття індивідуального культурного потенціалу міста (як основи його благополуччя), що передбачає ефективну творчу діяльність як правильний ланцюг (сплетення) дій і точності її застосування – як свого роду теоретичну роботу: осмислення цілей і конкретних задач, які необхідно вирішити на путі їх досягнення, осмислення способів привернення уваги та пошуку засобів [62, с.10].

У цьому контексті можна запропонувати такий концептуальний схематизм побудови ядра сфери архітектурно-містобудівної діяльності (базова схема АМД подана в [63]), що складається з циклоконтуру безперервних масштабо-сумісних плотінг-розробок (фундованого утворювання, породження креативного базису планів, проєктів, програм, прогнозів, нормативів, регламентів, схем майбутнього передвстановленого стану феноменів розселення) документів генерального стратегічного містобудівного планування (на основі трансцендентних планувальних технологій), що являє собою стадійно-ієрархічно змістовно узгоджену послідовність складових сфери планувального управління. Дана сфера як активно-конструктивна ланка сумісно з підтримуючо-обґрунтовуючими сферами містобудівних досліджень, освіти і ідентифікаційної (моніторингової) критики утворюють саме професійний семантико-змістовний контур (ядро) сфери АМД щодо розробки містобудівних рішень, який у свою чергу обрамляється супроводжуючо-реалізаційним (трансферу інструктивно-інструментальних складових стратегічних планувальних технологій) політико-управлінським контуром АМД щодо періодичного (актуального) прийняття містобудівних рішень з метою їхнього матеріального (інвестиційно-будівельного) втілення (виконання завдань), що складається із робіт стратегування та прогнозування, проблематизації та нормування (нормалізації), програмування та регламентування, експертизи та консалтингу. Оконтурюють повне правове соціумальне поле практичної реалізації (реїфікації) містобудівних рішень (через процедури "управління проєктами, програмами та базами даних") адміністративно-наглядова (контрольна), інноваційно-законодавча, інституційно-ідеологічна і інвестиційно-будівельна (девелоперська) складові сфери архітектурно-містобудівної діяльності. Застосування методології та сутнісних передумов "project management" (див. [64; 65]) потребує адекватного теоретичного орієнтування на практично-іманентні принципи автопоетичного здійснення феноменів дійсності розселення на кшталт регуляційного принципу управління Ле-Шательє (див. [66]).

Важливими для вироблення планувально-управлінських рішень (що було встановлено у дослідженні І.І. Стецюк) є ментально-практичні принципи, які сприяють актуальному здійсненню трансцендентних планувальних технологій логос-системного механізму втілення культурних форм розселення: конгруентності, що визначає побудову методів узгодженої (сумісної) оцінки факторів і відношень процесо-середовищних складових ландшафтного цілого (містобудівного об'єкту); когерентності (паритетності і консолідації), що визначає критеріальну і метричну базу аналізу та оцінки складових цілого; гетерогенності, що визначає побудову методів, аналіз компонентів та станів

складових цілого; фрактальності, що визначає побудову динамічних моделей варіантів самобутності і методів здійснення різних типів трансформації ландшафтного цілого з метою його автопоетичної ідентифікаційної гармонізації [67].

В якості етапного результату проведеного дослідження стисло охарактеризуємо згадані нами базові види розробок містобудівної сфери стосовно перспективного стану (трансформації) цілісних процесо-середовищних феноменів розселення (та їхніх фрагментів) – регіонів, метрополій-агломерацій, міст, поселень та інших ландшафтних утворень як об'єктів містобудування. Блок містобудівних розробок (які не можуть підмінювати одна одну чи редукувати до одної) комплексу синтетичних рішень безперервного планувального управління, моніторингу та відповідного скоординованого землекористування складають:

генеральний (локальний, регіональний, міжрегіональний, єдинодержавний) стратегічний план перспективного (цілеспрямованого) здійснення ландшафтного (процесо-середовищного) феномену розселення (логос-системні територіальні і надтериторіальні рішення) у прогностному горизонті до 30–50 років із іменованою науково-обґрунтованою авторизацією (додаткового семантичного уточнення і методичного збагачення державним дозволеням порядком) його теоретико-методологічної доказової і нормативно-правової бази;

фізичний майстер-план (транс)формації середовища ландшафтного феномену розселення (тактичних проєктних територіальних планів і детальних планів територіальних фрагментів) у прогностному горизонті до 20–25 років з відповідними засадами цільових технічних завдань для галузевих і територіально-громадських програм і планів реалізації містобудівних рішень;

зонінг-план комплексного операційного територіально-правового регламентування перетворень містобудівних об'єктів у прогностному горизонті до 5–10 років із встановленням положень відповідних правил розпланування, забудови та реконструкції типологічних зон.

Блок робіт періодичного (2–5 річного супроводу) прийняття містобудівних рішень та застосування організаційно-управлінських логос-системних моделей (технологій) впровадження генеральних рішень стратегічного планувального управління (реалізації містобудівної документації довгострокової дії) складають:

стратегування та прогнозування (відстеження) стійкості технологічних параметрів логос-системного ціледосягнення передвстановлених процесо-середовищних феноменологічних характеристик ареалів розселення (реалізація концептуально-регулятивних настанов генеральних стратегічних рішень) з

підготовкою спеціальних ("робочих") галузевих і територіально-громадських "стратегій" співучасті агентів втілення (реалізації містобудівної політики);

програмування та регламентування послідовного досягнення процесо-середовищних параметрів феноменів розселення у визначених діапазонах шкал перспективних станів їхніх атрибутів на основі гармонізації розподілу відповідних ресурсів та доступного фінансування і технологічного спорядження (з підготовкою "робочих" галузевих і територіально-громадських "програм" та "соціально-економічних планів" їхньої адаптації, маркетингу і брендингу територій);

проблематизація і нормалізація рефлексивного втримання змісту планувальних технологій логос-системного механізму та іменованого об'єкту (моделі феномену розселення) і його цілеспрямованої динаміки (саморегуляції) у ході його здійснення та трансформаційних взаємодій з метою оптимізації траєкторії втілення планувального замислу та нормативного коригування чи обґрунтування нормативних змін із формуванням відповідних "технологічних завдань" на регулювання змісту складових розробки містобудівної документації;

експертиза, консалтинг та планувальний аудит – оперативне встановлення, тестування і діагностування відповідності феноменологічних процесо-середовищних характеристик містобудівного об'єкту цілям та місії його здійснення, виявлення кризових станів (розривів "середовищної тканини" і розколів "середовищних каркасів") ландшафтного цілого й відповідних утруднень його адекватного процесоздійснення в умовах дисгармонійних взаємодій.

Варіант принципової (логіко-семантичної) схеми-алгоритму розробки та бази прийняття стратегічних містобудівних рішень планувального управління (інструктивно-інструментальний циклоконтур) що включає феноменологічну, проектну і регулятивну стадії, наведено у [68, рис.1]. Також надана послідовність змістовних технологічних етапів розгортання вихідної (I) феноменологічної стадії генерального планувального циклоконтуру розробки містобудівних рішень (там же, рис.2).

Можна стверджувати, що здійснення усього комплексу вищезазначених містобудівних розробок різного типу, рівня (масштабу), змістовного профілю та деталізації має базуватися на наскрізних теоретико-методологічних уявленнях щодо феноменів, об'єктів, предметів архітектурно-містобудівної діяльності. Серед них необхідно узагальнено виділити такі:

кожне місто (метрополія-агломерація, мегалополіс, регіон, країна) є унікальний процесо-середовищний (ландшафтний) ареал розселення відповідного рівня природно-техногенно-соціумальної консолідації ("єдності

долей" та місії) як експлікації та здійснення іменованих культурних форм дійсності, що характеризуються у матеріально-духовній реальності розселення різноманітними адекватними ступенями функціонально-просторової інтенсивності і психофізичної та семантичної повноцінної культурно-історичної ідентичності прояву ландшафтного містобудівного цілого;

існує універсальний логос-системний механізм експлікації, розгортання та втілення культурних форм дійсності (зародження та становлення – формації і трансформації феноменів розселення), трансфер смислосзначень їхніх прообразу, потенціалу, програми і конфігуратора що реалізується "сумою" трансцендентних планувальних технологій з використанням онтологічних, логічних, феноменологічних і семантичних моделей ландшафтних ареалів розселення;

перспективи циклостадійного існування і відтворення реальних психофізичних поселень-ареалів розселення усіх масштабних форматів визначаються на основі онтоконструктивних планувальних моделей, що тематизують технологічні закономірності функціонування, формування, розвитку і відтворення феноменів дійсності розселення (у процедурах аналізу, оцінки, діагностики і синтез-прогностики) з використанням планувальних (культурно-історичних) принципів і 16-ти категорійного арсеналу логос-системного містобудівного планувального рішення, а також схеми складових цілісної архітектурно-містобудівної сфери.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дюжев С.А. Генеральне стратегічне містобудівне планування та проблеми планувального управління розселенням (частина перша: як подолати теоретико-методологічну і проєктуально-методичну кризу) / С.А. Дюжев // Містобудування та територіальне планування. – Київ: КНУБА, 2023. – Вип. 82. – С.129–184.
2. Перцик Е.Н. Крупные городские агломерации: развитие, проблемы проектирования / Е.Н. Перцик // Проблемы развития агломераций России. – Москва: КРАСАНД, 2009. – С.34–46.
3. Перцик Е.Н. Геоурбанистика: учебник / Е.Н. Перцик. – Москва: Издательский центр "Академия", 2009. – 432с.
4. Леман Г. Градостроительство и районная планировка (о территориальных задачах планирования в расселении и хозяйстве) / Г. Леман [Пер. с нем. Г.М. Лаппо]. – Москва: Госстройиздат, 1958. – 92с.
5. Кокс Х. Мирской град. Секуляризация и урбанизация в теологическом аспекте / Х. Кокс [Пер. с англ. О. Боровой и К. Гуровской под общ. ред. и с примеч. О. Боровой]. – Москва: Издат. фирма "Восточная литература" РАН, 1995. – 264с.
6. Культура городского самоуправления (учебное пособие под ред. С. Вобленко). – Николаев: ТЕТРА, 1997. – 367с.
7. Обзор практики градостроительного регулирования расселения в Канаде / И.В. Бобков // Экспресс-информация. Гражданское строительство и архитектура (Зарубежный опыт). – Москва: ЦНТИГСА, 1986. – Вып.4. – 28с.
8. Каттан Н., Сен-Жюльен Т. Территориальное планирование / Н. Каттан, Т. Сен-Жюльен // Журнал А.С.С., 1998. – №1. – С.38–40.

9. Керівні принципи сталого просторового розвитку Європейського континенту / [пер. з німец. 2007 р.]. – Ганновер: СЕМАТ, 2000. – 27с.
10. Книш В.І., Яблонська Г.Д. Методичне удосконалення проєктування як стратегічно-тактичний засіб матеріалізації архітектури / В.І. Книш, Г.Д. Яблонська // Містобудування та територіальне планування. – Київ: КНУБА, 2017. – Вип. 65. – С.220–240.
11. Харвей Д. Социальные процессы и пространственная форма: анализ концептуальных проблем городского планирования / Д. Харвей // Новые идеи в географии. Вып. 2. Городские системы и информатика [пер. с англ.]. – Москва: Прогресс, 1976. – С.82–94.
12. Ермолин Н.В. Общая концепция генплана крупного города и прилегающего района / Н.В. Ермолин // Проектирование и инженерные изыскания, 1989. – №3 (40). – С.18–21.
13. Дюжев С.А. Деградація міського ландшафту як наслідок ігнорування та порушення засад планувального управління / С.А. Дюжев // Досвід та перспективи розвитку міст України. Реабілітація міських територій. – Київ: ДП УДНДПМ "ДІПРОМІСТО" імені Ю.М. Білоконя, 2016. – Вип. 31. – С.142–154.
14. Мягков В.Н., Пальчиков Н.С., Федоров В.П. Математическое обеспечение градостроительного проектирования / В.Н. Мягков, Н.С. Пальчиков, В.П. Федоров. – Ленинград: Наука, 1989. – 145с.
15. Гутнов А.Э. Развитие города и любовь к геометрии / А.Э. Гутнов // Вопросы географии. Московский столичный регион. – Москва: "Мысль", 1988. – Сб. 131. – С.108–118.
16. Современная архитектура США (критические очерки). – Москва: Стройиздат, 1981. – 176с.
17. Turner T. City as landscape. A post-postmodern view of design and planning. – London: E & FN SPON, 1996. – 249 p.
18. Промышленность в современном городе: конверсия или инновации / Urban agenda (Московский урбанистический форум), 2015. – №4 (весна). – С.102–103.
19. Loviscek A.L. Industrial cluster analysis – backward or forward linkages? // "Annal Region. Sciences", 1982. – 16, №3, P.36 – 47.
20. Scott A.I. Locational patterns and Dynamics of industrial activity in the Modern metropolis // "Urban. Study", 1982. – 19, №2, P.111–141.
21. Манцевич Ю.М., Макухін О.В. Проблеми впровадження інноваційних підходів у сучасну законодавчу базу містобудівної діяльності / Ю.М. Манцевич, О.В. Макухін // Досвід та перспективи розвитку міст України. Проблеми реконструкції в теорії та практиці містобудування. – Київ: ДП УДНДПМ "ДІПРОМІСТО" імені Ю.М. Білоконя, 2014. – Вип. 27. – С.25–38.
22. Митягин С.Д. Проблемы и актуальные задачи развития российского градостроительства / С.Д. Митягин // Эко мониторинг, 2011. – №2. – С.16–18.
23. Моисеев Ю.М. Пространства неопределенности: что и кто планирует? / Ю.М. Моисеев // Научные труды Международного Союза экономистов и Вольного экономического общества России, 2013. – Том 173 (38). – С.317–349.
24. Гусаков В. Яким бути генплану міста / В. Гусаков, В. Нудельман, А. Економов // Медіаполіс, 1998. – №2. – С.76–81.
25. Смоляр И.М. Городское планирование в РФ: актуальные проблемы / И.М. Смоляр // Жилищное строительство, 1998. – №3. – С.4–8.
26. Моисеев Ю.М. Обстоятельства места, времени и действия в меняющейся грамматике градостроительства / Ю.М. Моисеев // Архитектура и строительство России, 2011. – №3. – С.2–13.
27. Методические рекомендации по оценке архитектурно-планировочных решений генерального плана города. – Ленинград: ЛенНИИП градостроительства, 1986. – 90 с.
28. Габрель М.М., Габрель М.М. Методологічний підхід до розробки концепції просторової організації та розвитку міста / Микола Габрель, Михайло Габрель // Містобудування та територіальне планування. – Київ: КНУБА, 2019. – Вип. 70. – С.146–164.
29. Куць С.В., Куць Є.С. Інтерактивна система управління містобудівними процесами / С.В. Куць, Є.С. Куць // Містобудування та територіальне планування. – Київ: КНУБА, 2005. – Вип. 21.

– С.150–163.

30. Дюжев С.А. Рекурсивний мовний перехід втілення топоформ розселення (семантика планувального управління) / С.А. Дюжев // Містобудування та територіальне планування. – Київ: КНУБА, 2007. – Вип. 27. – С.95–104.

31. Дюжев С.А. Теоретичні проблеми планувального вирішення завдань містобудівної трансформації міського ландшафту / С.А. Дюжев // Містобудування та територіальне планування. – Київ: КНУБА, 2014. – Вип. 52. – С.125–134.

32. Білоконь Ю. Актуальні проблеми інтеграції науково-проектної та освітньої діяльності в галузі містобудування / Ю. Білоконь // Досвід та перспективи розвитку міст України. – Київ: УДНДПМ "ДПРОМІСТО", 2008. – Вип. 14. – С.6–27.

33. Хохлов Е.Н., Бурьгин Н.А. Приоритетные идеи в области управления / Е.Н. Хохлов, Н.А. Бурьгин. – Киев: "Либра" – НМЦПА, 1993. – 103с. (серия "Процессный анализ").

34. Белоусов В., Малоян Г. К вопросу создания специальности "градостроительство" в России / В. Белоусов, Г. Малоян // Київ: УДНДПМ "ДПРОМІСТО", 2008. – Вип. 14. – С.44–49.

35. Князева Е.Н., Курдюмов С.П. Синергетика: нелинейность времени и ландшафты коэволюции / Е.Н. Князева, С.П. Курдюмов. – Москва: КомКнига, 2007. – 268с. (Синергетика: от прошлого к будущему).

36. Путерман Л.Н., Седлуха Е.Ю. Градостроительная практика на современном этапе (Опыт Российского научно-исследовательского и проектного института Урбанистики в Санкт-Петербурге) / Л.Н. Путерман, Е.Ю. Седлуха // Сучасні проблеми архітектури та містобудування. – Київ: КДТУБА, 1998. – Вип. 3 (спеціальний). – С.34–42.

37. Чаплицкая В.Л. Еще раз о золотом сечении / В.Л. Чаплицкая // Жилищное строительство, 1998. – №3. – С.19–21.

38. Дюжев С.А. Процесо-середовищні уявлення міста як теоретична та методологічна база удосконалення управління розселенням / С.А. Дюжев // Містобудування та територіальне планування. – Київ: КНУБА, 2003. – Вип. 15. – С.72–83.

39. Дюжев С.А. Система як механізм втілення топоформ дійсності розселення / С.А. Дюжев // Містобудування та територіальне планування. – Київ: КНУБА, 2005. – Вип. 21. – С.82–101.

40. Мельников Г.П. Системология и языковые аспекты кибернетики / Г.П. Мельников. – Москва: Сов. радио, 1978. – 386с.

41. Дьомін М.М. Теорія та політика містобудування в сучасних умовах / М.М. Дьомін, І.О. Фомін, Ю.М. Білоконь // Сучасні проблеми архітектури та містобудування. – Київ: КДТУБА, 1998. – Вип. 3 (спеціальний). – С.7–12.

42. Тімохін В.О. Архітектура міського розвитку (7 книг з теорії містобудування) / В.О. Тімохін. – Київ: КНУБА, 2008. – 629с.

43. Анисимов А.В. Информатика. Творчество. Рекурсия / А.В. Анисимов. – Киев: Наукова думка, 1988. – 224с.

44. Линч К. Совершенная форма в градостроительстве / К. Линч [Пер. с англ. В.Л. Глазычева; под. ред. А.В. Иконникова]. – Москва: Стройиздат, 1986. – 264с.

45. Ильин В.В. Теория познания. Введение. Общие проблемы / В.В. Ильин. – Москва: Издательство МГУ, 1993. – 167с.

46. Дюжев С.А. Трансцендентні планувальні технології здійснення ландшафтних (процесо-середовищних) феноменів розселення як теоретико-методологічна база містобудівного планування / С.А. Дюжев // Містобудування та територіальне планування. – Київ: КНУБА, 2022. – Вип. 81. – С.143–181.

47. Корет Э. Основы метафизики / Э.Корет [Пер. с нем. В. Терлецкого]. – Киев: Тандем, 1998. – 247с.

48. Седов А.Е. Концепции информации в биологии развития: основные исторические вехи / А.Е. Седов // Институт истории естествознания и техники им. С.И. Вавилова. Годичная научная конференция, 1999. – Москва: Эдиториал УРСС, 2000. – 336с.

49. Шевчук В.Я. Ноосферогенез і гармонійний розвиток / В.Я. Шевчук, Г.О. Білявський,

Ю.М. Саталкін, В.М. Навроцький. – Київ: Геопрінт, 2002. – 127с.

50. Ковалев А.П. Ландшафт сам по себе и для человека. Монография / А.П. Ковалев. – Харьков: "БурунКнига", 2009. – 928с.

51. Изварин Е.И., Гордеева А.А. Вариации развития города (О методах оценки проектных решений) / Е.И. Изварин, А.А. Гордеева // Строительство и архитектура Ленинграда, 1981. – №8. – С.12–15.

52. Вайсера В.В. Роль эталона в управлении развитием городов и систем населенных мест / В.В. Вайсера, А.В. Кочетков, О.В. Носов-Беляков // Региональное расселение и районная планировка (Сб. н. трудов). – Москва: ЦНИИП градостроительства, 1976. – С.91–102.

53. Митягин С.Д. Регламентный план: мифы и реальность / С.Д.Митягин // Промышленное и гражданское строительство, 1998. – №11–12. – С.13–16.

54. Вильнер М.Я. Планировочное регулирование как средство управления развитием территории / М.Я. Вильнер // БСТ, 1997. – №12. – С.29–33.

55. Крашенинников А.В. Градостроительное развитие жилой застройки: исследование опыта западных стран (Учебное пособие) / А.В. Крашенинников. – Москва: Архитектура-С, 2005. – 112 с.

56. Стратегический мастер-план: инструмент управления будущим. – Москва: КБ "Стрелка", 2014. – 519с.

57. Малоян Г.А. Градорегулирование: планировочные аспекты / Г.А. Малоян // Промышленное и гражданское строительство, 2001. – №11. – С.20–22.

58. Жихаревич Б.С., Лимонов Л.Э. Опыт разработки и мониторинга Стратегического плана Санкт-Петербурга / Б.С. Жихаревич, Л.Э. Лимонов // "Эра городов", 1999, зима. – С.1–4.

59. Фільваров Г. Генеральний план міста: нові цілі, нова методологія / Г. Фільваров, Т. Нечаєва, Т. Устенко // Архітектура України, 1991. – №4. – С.14–15.

60. Фильваров Г. Принципы формирования нового Генерального плана Киева / Г. Фильваров // Журнал А.С.С., 2008. – №2. – С.116–119.

61. Глазычев В. Культурный потенциал города (отрывок из книги "Городская среда") / В. Глазычев // Журнал А.С.С., 1997. – №3. – С.8–9.

62. Глазычев В. Культурный потенциал города (отрывок из книги "Городская среда") / В. Глазычев // Журнал А.С.С., 1997. – №2. – С.10–11.

63. Дюжев С.А. Зміст і значення стратегії генерального планування (до проєкту Стратегії розвитку м.Києва до 2025 року) / С.А. Дюжев // Містобудування та територіальне планування. – Київ: КНУБА, 2011. – Вип. 41. – С.158–174.

64. Мамедов А.М., Осітнянко А.П. Методологія "Project management" в управлінні розвитком міста / А.М. Мамедов, А.П. Осітнянко // Містобудування та територіальне планування. – Київ: КНУБА, 2003. – Вип. 15. – С.103–113.

65. Мазур И.И. Управление проектами: Учебное пособие [2 изд.]. / И.И. Мазур, В.Д. Шапиро, Н.Г. Ольдерогге. – Москва: Омега – Л., 2004. – 664с.

66. Сетров М.И. Методологические принципы построения единой организационной теории / М.И. Сетров // Вопросы философии, 1969. – №5. – С.29–41.

67. Стецюк І.І. Соціокультурні принципи гармонійної трансформації міського середовища / І.І. Стецюк: Автореф ... дис... канд. архітектури. 18.00.01. Теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури. – Київ: КНУБА, 2016. – 21с.

68. Дюжев С.А. Методологічні основи логос-системних технологій розробки та прийняття містобудівних планувальних рішень / С.А. Дюжев // Містобудування та територіальне планування. – Київ: КНУБА, 2015. – Вип. 58. – С.178–193.

Dyuzhev Sergii,
chief specialist, Institute of architectural management, Kyiv.

**GENERAL STRATEGIC CITY PLANNING DESIGNING AND PROBLEMS
OF PLANNING MANAGEMENT FOR SETTLING (the second part :
problems, hindrances concerning their solution, actual targets and technological
demands to the content of city planning documentations)**

In the second part of the article, on the base of information from the Department of architecture and city planning KCSA (KMDA) concerning the consideration of our remarks and offers to decisions of so named project of a General plan for Kyiv until 2025 (2040) year, was determined not only wide range and scale of city planning problems in reference to strategical general planning (look through also the first part of the article) and traditional conception of the world and methodological hindrances concerning their adequate solution.

Among them: the lack of comprehension and distinguishing of physical agglomeration (metropolis) as a real, long ago existing landscape area of settling, and targets and methods of territorial management of such whole city planning object, moreover with conservation of the artificially established administrative and territorial delimitation between Kyiv and Kyiv's oblast, whereas the necessity (including on the grounds of the demands for civil defence) to treat the unitary strategic city planning document for the whole agglomeration (metropolis) has become imminent long since; the absence of understanding of the role and significance of different kinds so named "conceptions" and "strategies", which have at best the status of preliminary analytic-assessed ("working") treatments and which are not able to substitute the contents and sense of strategical city planning decisions for General plan, which is treated and corrected in accordance with the established order; operating solely with the linear calculations of demographic forecasts ("scientific fortune telling") without ascertainment of the possible scope for social-demographical and functional-spatial capacity (of formed, those that have been forming or transforming) concerning the whole fragments of urban environment; the defiance of strategical directions of high-technology reindustrialization of the country and cities, effective using, conservation and modernization of a wide spectrum of production territories; fulfilment house building exclusively with the aim of receipt the fast commercial profit, and with the defiance of resources-landscape basis, cultural-historical and natural inheritance of the city, and also – the declared aims, such as "stable development", "making comfort surroundings" and to achieve a "European standards" for inhabitations; the change of treatment of "Strategical ecological valuation" and "Historical and architectural", "Historical and city

planning" supporting plans into an empty formality, which is being "filled" to (whereupon) already taken (partly venal) project decisions, as a cumbersome "load" - without any influence upon the quality, substantiality and expediency of such decisions; the mass treatment of detailed territorial plans with gross violation of city planning decisions of valid General plan for Kyiv and lawful norms of city planning, land and nature protection legislation, regulations for the majority of state building norms (SBN); at the same time paradoxical discrepancy (and meaningful worsening last years) a string of lawful norms for city planning and land legislation, principles (especially concerning thesaurus) of the SBN "Planning and building of territories" (version 2019) with the tasks of overcoming city planning crisis and to present theoretical methodological demands concerning the reorganization (recommencement) of cultural and civilizational (technological) foundations and normative bases of the existence and transformation of architectural and city planning activity sphere and its basic constituent – a complex of strategic treatments as to city planning designing, projection and regulation concerning settling reality.

On the base of the observed scientific and practical experience conformably resolving of the marked corps of city planning problems, the approaches and directions for improving the methodical arsenal of investigation in reference to dynamics, reasons and means for overcoming crisis states of city planning settling phenomena, renewal of the professional culture of planning management have been established.

The attention was paid to one of the meaningful variants for rules of creation of the complicated whole and its fragments on the basis of the nonlinear synthesis principles (superposition of conjunction of acting concerning emergentness and confinement) and appropriate topology as to joining the process-environment fragments of landscape settling phenomena within the framework of synergetic conception, which is consonant with the succession of ideas for our creative-recursive settling conception and transcendence planning technologies in reference to accomplishing the settling. It was also shown the actuality and meaningful discerning of the classical and nonclassical models of rationality for treating the principles of city planning designing and projecting activity as stages of trying to find the sense of technological bases for planning management of settling reality on the base of constructioning the anticipative, beforehand determined ideal schemes of behavior (by V.V.Illin), that are being determined by the plan of the future and realized owing to conscious putting the aims and elaboration of the strategical decisions and producing the programs for their attainment.

On the base of the ontological model "genome" of transcendent planning technologies of logos-system mechanism of embodiment of the cultural forms of settling reality the strategic character exactly of the city planning management was

shown, it reflects the configuration of essential, recurrent, invariant (as conforming to the laws of nature) connections and relations that immanent to the landscape phenomena (objects) of city planning. In that context the materials of sound investigation of international experience of strategical planning (K.B. Strelkov) were analyzed in reference to treating of so named "master-plan", which according to its content is closer to detailed plan for territory and, how it was established, is not the alternative for General plan, but it ("master-plan") is such that additionally (whether specialized) concretizes the physical (territorial) parameters of its strategical decisions. It is not such an alternative also premature (autonomous) "metaprogrammes" as the concepts for city planning development, that don't have the corresponding theoretic-metodological base of strategic general planning.

According to the conducted two-stage thematic investigation it was propound a block (unit) of city planning treatments (which cannot be substituted one for another whether reduced to one) concerning the complex of decisions in reference to continual planning management, monitoring and appropriate coordinate land use (General strategical plan in prognostic horizon until 30–50 years, physical master-plan in prognostic horizon until 20–25 years, zoning-plan of complex reglamentation in prognostic horizon until 5–10 years) and also a blok (unit) of periodical (2–5 years accompaniment) for acceptance of city planning decisions and organization-management models for introduction of general decisions of strategic planning management – scilicet realization of city planning documentation of a long-term action (strateging and prognosticating of resistance technological parameters of logos-system aim-attaining; programming and regulating of consecutive improvement of process-environmental parameters of settling phenomena; problematization and normalization of reflexion retention of content of transcendent planning technologies that inherent to logos-system mechanizm of settling phenomena; expert opinion, consulting and planning audit – operative ascertainment, testing and diagnostication of phenomenological process-environment characteristics of city planning objects to aims and mission of its fulfilment).

Key words: general strategic planning; city planning designing, projection, regulation; conception of world and methodological hindrance; technological basis of planning management; a block of city planning treatments for decisions of continuous planning management; a block of periodical acceptance of city planning decisions and organizing models for introduction of base general solutions.

REFERENCES

1. Dyuzhev S.A. Generalne strategichne mistobudivne planuvannia ta problemy planuvalnogo upravlinnia rozselenniam (chastyna persha: iak podolaty teoretyko-metodologichnu I proiektuvalno-metodychnu kryzu) / S.A. Dyuzhev // *Mistobuduvannia*

ta terytorialne planuvannia. – Kyiv: KNUBA, 2023. – Vyp.82. – S.128–184 {in Ukrainian}.

2. Pertsik E.N. Krupnye gorodskie aglomeratsii: razvitie, problemy proektirovaniia / E.N. Pertsik // Problemy razvitiia aglomeratsii Rossii. – Moskva: KRASAND, 2009. – S.34–36 {in Russian}.

3. Pertsik E.N. Geourbanistika: uchebnik / E.N. Pertsik. – Moskva: Izdatelskii tsentr "Akademiia", 2009. – 432s. {in Russian}.

4. Leman G. Gradostroitelstvo i raionnaia planirovka (O territorialnykh zadachakh planirovaniia v rasselenii i khoziaistve) / G. Leman [per. s nem. G.M. Lappo]. – Moskva: Gosstroizdat, 1958. – 92s. {in Russian}.

5. Koks Kh. Mirskoi grad. Sekuliarizatsiia i urbanizatsiia v teologicheskome aspekte / Kh. Koks [per. s angl. O. Borovoi i K. Gurovskoi pod obshch. red. i s primech. O. Borovoi]. – Moskva: Izdat. firma "Vostochnaia literatura" RAN, 1995. – 264s. {in Russian}.

6. Kultura gorodskogo samoupravleniia (uchebnoe posobie pod red. S. Voblenko). – Nikolaev: TETRA, 1997. – 367s. {in Russian}.

7. Obzor praktiki gradostroitel'nogo regulirovaniia rasseleniia v Kanade / I.V. Bobkov // Ekspres-informatsiia. Grazhdanskoe stroitelstvo i arkhitektura (Zarubezhnyi opyt). – Moskva: TSNTIGSA, 1986. – Vyp.4. – 28s. {in Russian}.

8. Kattan N., Sen-Zhiulen T. Territorialnoe planirovanie / N. Kattan, T. Sen-Zhiulen // Zhurnal A.C.C., 1998. – №1. – S.38–40 {in Russian}.

9. Kerivni pryntsyipy stalogo prostorovogo rozvytku Yevropeiskogo kontynentu [per. z nimets. 2007 r.]. – Ganover: SEMAT, 2000. – 27s. {in Ukrainian}.

10. Knysh V.I., Yablonska G.D. Metodychne udoskonalennia proektuvannia iak strategichno-taktychnyi zasib materializatsii arkhitektury / V.I. Knysh, G.D. Yablonska // Mistobuduvannia ta terytorialne planuvannia. – Kyiv: KNUBA, 2017. – Vyp.65. – S.220–240 {in Ukrainian}.

11. Kharvei D. Sotsialnye protsessy i prostranstvennaia forma: analiz kontseptualnykh problem gorodskogo planirovaniia / D. Kharvei // Novye idei v geografii. Vyp.2. Gorodskie sistemy i informatika [per. s angl.]. – Moskva: Progress, 1976. – S.82–94 {in Russian}.

12. Ermolin N.V. Obshchaia kontseptsiiia genplana krupnogo goroda i prilegaiushchego raiona / N.V. Ermolin // Proektirovanie i inzhenernye izyskaniia, 1989. – №3 (40). – S.18–21 {in Russian}.

13. Dyuzhev S.A. Degradatsiia miskogo landshaftu iak naslidok ignoruvannia ta porushennia zasad planovalnogo upravlinnia / S.A. Dyuzhev // Dosvid ta perspektyvy rozvytku mist Ukrainy. Reabilitatsiia miskykh terytorii. – Kyiv: DP UDNDIPM "DIPROMISTO" imeni Yu.M. Bilokonia, 2016. – Vip.31. – S.142–154 {in Ukrainian}.

14. Miagkov V.N., Palchikov N.S., Fedorov V.P. Matematicheskoe obespechenie gradostroitel'nogo proektirovaniia / V.N. Miagkov, N.S. Palchikov, V.P. Fedorov. – Leningrad: Nauka, 1989. – 145 s. {in Russian}.
15. Gutnov A.E. Razvitiie goroda i liubov k geometrii / A.E. Gutnov // Voprosy geografii. Moskovskii stolichnyi region. – Moskva: "Mysl", 1988. – Sbornik №131. – S.108–118 {in Russian}.
16. Sovremennaia arkhitektura SHA (Kriticheskie ocherki). – Moskva: Stroiizdat, 1981. – 176 s. {in Russian}.
17. Turner T. City as landscape. A post-postmodern view of design and planning. – London: E&FN SPON, 1996. – 249 p. {in English}.
18. Promyshlennost v sovremennom gorode: konversiiia ili innovatsii / Urban agenda (Moskovskii urbanisticheskii forum), 2015. – №4 (vesna). – S. 102–103. {in Russian}.
19. Loviscek A.L. Industrial klaster analysis – backward or forward linkages? / "Annal Region. Sciences", 1982. – 16, №3, P. 36–47 {in English}.
20. Scott A.J. Locational patterns and Dynamics of industrial Activity in the Modern metropolis // Urban. Study, 1982. – 19, №2, P. 111–141 {in English}.
21. Mantsevych Yu.M., Makukhin O.V. Problemy vprovadzhennia innovatsiinykh pidkhodiv u suchasnu zakonodavchu bazu mistobudivnoi diialnosti / Yu.M. Mantsevych, O.V. Makukhin // Dosvid ta perspektyvy rozvitku mist Ukrainy. Problemy rekonstruktsii v teorii ta praktytsi mistobuduvaniia. – Kyiv: DP UDNDIPM "DIPROMISTO" imeni Yu.M. Bilokoniu, 2014. – Vyp.27. – S. 25–38 {in Ukrainian}.
22. Mitiagin S.D. Problemy i aktualnye zadachi razvitiia rosiiskogo gradostroitelstva / S.D. Mitiagin // Eko monitoring, 2011. – №2. – S. 16–18 {in Russian}.
23. Moiseev Iu.M. Prostranstva neopredelennosti: chto i kto planiruet? / Iu.M. Moiseev // Nauchnye Trudy Mezhdunarodnogo Soiuzha ekonomistov i Volnogo ekonomicheskogo obshchestva Rosii, 2013. – Tom 173 (38). – S. 317–349 {in Russian}.
24. Gusakov V. Yakym buty genplanu mista / V. Gusakov, V. Nudelman, A. Ekonomov // Megapolis, 1998. – №2. – S.76–81 {in Ukrainian}.
25. Smoliar I.M. Gorodskoe planirovanie v RF: aktualnye problemy / I.M. Smoliar // Zhilishchnoe stroitelstvo, 1998. – №3. – S.4–8 {in Russian}.
26. Moiseev Iu.M. Obstoiatelstva mesta, vremeni i deistviia v meniaiushcheisia grammatike gradostroitelstva / Iu.M. Moiseev // Arkhitektura i stroitelstvo Rosii, 2011. – №3. – S. 2–13 {in Russian}.
27. Metodicheskie rekomendatsii po otsenke arkhitekturno-planirovochnykh reshchenii general'nogo plana goroda. – Leningrad: LenNIIPgradostroitelstva, 1986. – 90 s. {in Russian}.
28. Gabrel M.M., Gabrel M.M. Metodologichniy pidkhid do rozrobki kontseptsii prostorovoi organizatsii ta rozvytku mista / Mykola Gabrel, Mykhailo Gabrel //

Mistobuduvannia ta terytorialne planuvannia. – Kyiv: KNUBA, 2019. – Vyp.70. – S. 146–164 {in Ukrainian}.

29. Kuts S.V., Kuts Ye.S. Interaktyvna systema upravlinnia mistobudivnyh protsesamy / S.V. Kuts, Ye.S. Kuts // Mistobuduvannia ta terytorialne planuvannia. – Kyiv: KNUBA, 2005. – Vyp.21. – S. 150–163 {in Ukrainian}.

30. Dyuzhev S.A. Rekursyvnyi movnyi perekhid vtilennia topoform rozselennia (semantyka planovalnogo upravlinnia) / S.A. Dyuzhev // Mistobuduvannia ta terytorialne planuvannia. – Kyiv: KNUBA, 2007. – Vyp.27. – S. 95–104 {in Ukrainian}.

31. Dyuzhev S.A. Teoretychni problemy planovalnogo vyrishennia zavdan mistobudivnoi transformatsii miskogo landshaftu / S.A. Dyuzhev // Mistobuduvannia ta terytorialne planuvannia. – Kyiv: KNUBA, 2014. – Vyp.52. – S. 125–134 {in Ukrainian}.

32. Bilokon Yu. Aktualni problemy integratsii naukovo-proektnoi ta osvitoi diialnosti v galuzi mistobuduvannia/ Yu. Bilokon // Dosvid ta perspektyvy rozvytku mist Ukrainy. – Kyiv: UDNDIPM "DIPROMISTO", 2008. – Vyp.14. – S. 6–27 {in Ukrainian}.

33. Khokhlov E.N., Burygin N.A. Prioritetnye idei v oblasti upravleniia / E.N. Khokhlov, N.A. Burygin. – Kiev: "Libra" – NMTSPA, 1993. – 103 s. (Seriia "Protsesnyi analiz") {in Russian}.

34. Belousov V., Maloian G. K voprosu sozdaniia spetsialnosti "gradostroitelstvo" v Rossii / V. Belousov, G Maloian // Dosvid ta perspektyvy rozvytku mist Ukrainy. – Kyiv: UDNDIPM "DIPROMISTO", 2008. – Vyp.14. – S. 44–49 {in Russian}.

35. Kniازهva E.N., Kurdiunov S.P. Sinergetika: Nelineinost vremeni i landshafty koevoliutsii / E.N. Kniازهva, S.P. Kurdiunov. – Moskva: Kom Kniga, 2007. – 268 s. (Sinergetika: ot proshlogo k budushchemu) {in Russian}.

36. Puterman L.N., Sedlukha E.Iu. Gradostroitelnaia praktyka na sovremennom etape (Opyt Rossiiskogo nauchno-issledovatel'skogo i proektnogo instituta Urbanistiki v Sankt-Peterburge) / L.N. Puterman, E.Iu. Sedlukha // Suchasni problemy arkhitektury ta mistobuduvannia. – Kyiv: KDTUBA, 1998. – Vyp.3 (spetsialnyi). – S. 34–42 {in Russian}.

37. Chaplitskaia V.L. Eshche raz o zolotom sechenii / V.L. Chaplitskaia // Zhilishchnoe stroitelstvo, 1998. – №3. – S. 19–21 {in Russian}.

38. Dyuzhev S.A. Protseso-seredovyschni uiavlennia mista iak teoretychna ta metodologichna baza udoskonalennia upravlinnia rozselenniam / S.A. Dyuzhev // Mistobuduvannia ta terytorialne planuvannia. – Kyiv: KNUBA, 2003. – Vyp.15. – S. 72–83 {in Ukrainian}.

39. Dyuzhev S.A. Systema iak mekhanizm vtilennia topoform diisnosti rozseleniia / S.A. Dyuzhev // Mistobuduvannia ta terytorialne planuvannia. – Kyiv: KNUBA, 2005. – Vyp.21. – S. 82–101 {in Ukrainian}.

40. Melnikov G.P. Sistemologiya i iazykovye aspekty kibernetiki / G.P. Melnikov. – Moskva: Sov. radio, 1978. – 386 s. {in Russian}.
41. Domin M.M. Teoriia ta polityka mistobuduvaniia v suchasnykh umovakh / M.M. Domin, I.O. Fomin, Yu.M. Bilokon // Suchasni problemy arkhitektury ta mistobuduvaniia. – Kyiv: KDTUBA, 1998. – Vyp.3 (spetsialnyi). – S. 7–12 {in Ukrainian}.
42. Timokhin V.O. Arkhitektura miskogo rozvytku (7 knyg z teorii mistobuduvaniia) / V.O. Timokhin. – Kyiv: KNUBA, 2008. – 629 s. {in Ukrainian}.
43. Anisimov A.V. Informatika. Tvorchestvo. Rekursiia / A.V. Anisimov. – Kiev: Naukova dumka, 1988. – 224 s. {in Russian}.
44. Linch K. Sovershennaia forma v gradostroitelstve / K. Linch [per. s angl. V.L. Glazycheva, pod red. A.V. Ikonnikova]. – Moskva: Stroiizdat, 1986. – 264 s. {in Russian}.
45. Ilin V.V. Teoriia poznaniia. Vvedenie. Obschie problemy / V.V. Ilin. – Moskva: Izdatelstvo MGU, 1993. – 167 s. {in Russian}.
46. Dyuzhev S.A. Transtsendentni planovalni tekhnologii zdiisnennia landshaftnykh (protseso-seredovyshchnykh) fenomeniv rozselennia iak teoretiko-metodologichna baza mistobudivnogo planuvannia / S.A. Dyuzhev // Mistobuduvannia ta terytorialne planuvannia. – Kyiv: KNUBA, 2022. – Vyp.81. – S. 143–181 {in Ukrainian}.
47. Koret E. Osnovy metafiziki / E. Koret [Per. s nemets. V.Terlets'kogo]. – Kiev: Tandem, 1998. – 247 s. {in Russian}.
48. Sedov A.E. Kontseptsii informatsii v biologii razvitiia: osnovnye istoricheskie vekhi / A.E. Sedov // Institut istorii estestvoznaniia i tekhniki im. S.I. Vavilova. Godichnaia nauchnaia konferentsiia, 1999. – Moskva: Editorial UPSS, 2000. – 336s. {in Russian}.
49. Shevchuk V.Ya. Noosferogenez i harmoniinyi rozvytok / V.Ya. Shevchuk, G.O. Biliavskii, Yu.M. Satalkin, V.M. Navrotskii. – Kyiv: Geoprynt, 2002. – 127 s. {in Ukrainian}.
50. Kovalev A.P. Landshaft sam po sebe i dlia cheloveka. Monografiia / A.P. Kovalev. – Kharkov: "Burun Kniga", 2009. – 928 s. {in Russian}.
51. Izvarin E.I., Gordeeva A.A. Variatsii razvitiia goroda (O metodakh otsenki proektnykh reshenii) / E.I. Izvarin, A.A. Gordeeva // Stroitelstvo i arkhitektura Leningrada, 1981. – №8. – S. 12–15 {in Russian}.
52. Vaisera V.V. Rol etalona v upravlenii razvitiem gorodov i system naselennykh mest / V.V. Vaisera, A.V. Kochetkov, O.V. Nosov-Beliakov // Regionalnoe rasselenie i raionnaia planirovka (Sb. n. trudov). – Moskva: TsNIIP gradostroitelstva, 1976. – S. 91–120. {in Russian}.
53. Mitiagin S.D. Reglamentnyi plan: mify i realnost / S.D. Mitiagin // Promyshlennoe i grazhdanskoe stroitelstvo, 1998. – №11–12. – S. 13–16 {in Russian}.

54. Vilner M.Ia. Planirovochnoe regulirovanie kak sredstvo upravleniia razvitiem territorii / M.Ia. Vilner // BST, 1997. – №12. – S. 29–33 {in Russian}.

55. Krashennnikov A.V. Gradostroitelnoe razvitie zhiloi zastroiki: issledovanie opyta zapadnykh stran (Uchebnoe posobie) / A.V. Krashennnikov. – Moskva: Arkhitektura – S, 2005. – 112 s. {in Russian}.

56. Strategicheskii master-plan: instrument upravleniia budushchim. Moskva: KB "Strelka", 2014. – 519 s. {in Russian}.

57. Maloian G.A. Gradoregulirovanie: planirovochnye aspekty / G.A. Maloian // Promyshlennoe i grazhdanskoe stroitelstvo, 2001. – №11. – S. 20–22 {in Russian}.

58. Zhikharevich B.S., Limonov L.E. Opyt razrabotki i monitoringa strategicheskogo plana Sankt-Peterburga / B.S. Zhikharevich, L.E. Limonov // "Era gorodov", 1999, zima. – S. 1–4 {in Russian}.

59. Filvarov G. Generalnyi plan mista: novi tsili, nova metodologiya / G. Filvarov, T. Nechaieva, T. Ustenko // Arkhitektura Ukrainy, 1991. – №4. – S. 14–15 {in Ukrainian}.

60. Filvarov G. Printsipy formirovaniia novogo Generalnogo plana Kieva / G. Filvarov // Zhurnal A.S.S., 2008. – №2. – S. 116–119 {in Russian}.

61. Glazychev V. Kulturnyi potentsial goroda (Otryvok iz knigi "Gorodskaia sreda") / V. Glazychev // Zhurnal A.S.S., 1997. – №3. – S. 8–9 {in Russian}.

62. Glazychev V. Kulturnyi potentsial goroda (Otryvok iz knigi "Gorodskaia sreda") / V. Glazychev // Zhurnal A.S.S., 1997. – №2. – S. 10–11 {in Russian}.

63. Dyuzhev S.A. Zmist i znachennia strategii generalnogo planuvannia (do proektu strategii rozvytku m. Kyieva do 2025 roku) / S.A. Dyuzhev // Mistobuduvannia ta terytorialne planuvannia. – Kyiv: KNUBA, 2011. – Vyp.41. – S. 158–174 {in Ukrainian}.

64. Mamedov A.M., Ositnianko A.P. Metodologiya "Project management" v upravlinni rozvitkom mista // A.M. Mamedov, A.P. Ositnianko // Mistobuduvannia ta terytorialne planuvannia. – Kyiv: KNUBA, 2003. – Vyp.15. – S. 103–113 {in Ukrainian}.

65. Mazur I.I. Upravlenie proektami: Uchebnoe posobie [2 izd.] / I.I. Mazur, V.D. Shapiro, N.G. Olderogge. – Moskva: Omega – L, 2004. – 664 s. {in Russian}.

66. Setrov M.I. Metodologicheskie printsipy postroeniia edinoi organizatsionnoi teorii / M.I. Setrov // Voprosy filosofii, 1969. – №5. – S. 29–41. {in Russian}.

67. Stetsiuk I.I. Sotsiokulturni pryntsyipy garmoniinoi transformatsii miskogo seredovyshecha / I.I. Stetsiuk: Avtoref. ... dys. kand. arkhitektury. 18.00.01 Teoriia arkhitektury, restavratsiia pamiatok arkhitektury. – Kyiv: KNUBA, 2016. – 21 s. {in Ukrainian}.

68. Dyuzhev S.A. Metodologichni osnovy logos-systemnykh tekhnologii rozrobky ta pryiniattia mistobudivnykh planovalnykh rishen / S.A. Dyuzhev // Mistobuduvannia ta terytorialne planuvannia. – Kyiv: KNUBA, 2015. – Vyp.58. – S. 178–193 {in Ukrainian}.